O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

АДОЛАТ ҲАР ИШДА ҲАМРОҲИМИЗ ВА ДАСТУРИМИЗ БЎЛСИН!

ИНСОН ва ҚОНУН

2002 йил 10 СЕНТЯБР сешанба
№ 36 (292)
Сотувда эркин нархда

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

1996 йилнинг январидан нашр этилади

Ogohlikka da`vat

ТЕРРОРИЗМ — БУ ЁВУЗЛИК

УНГА ҚАРШИ КУРАШИШ ҲАР БИР ФУҚАРОНИНГ МУҚАДДАС БУРЧИДИР

Бундан роппа-роса бир йил муқаддам, яъни 2001 йилнинг 11 сентябрида дунё аҳли яна бир қонли террорнинг гувоҳи бўлди. Дунёнинг энг тинч ва осойишта, шу билан бирга қудратли давлати саналмиш Америка Қўшма Штатларида содир этилган мудҳиш террорчилик ҳаракати оқибатида яна тинч аҳоли қурбон берилди, бинолар вайрон этилди, одамлар кўнглида ҳеч ўчмас жароҳат қолди.

Албатта, бугунги кунда XXI аср вабоси деб ном олган терроризм балоси — зўравонлик билан тинч аҳолининг ҳаётига тажовуз қилиш бу дунёда кеча пайдо бўлиб қолгани йўқ. Аксинча, бу ёвузликнинг илдизи анча чуқур. Кези келганда шуни таъкидлаш жоизки, бундан қарийб ўн йил муқаддам ўз халқининг миллий манфаатларини дунё халқлари билан уйғунликда кўрган ва инсоният бошига тўпланаётган қора булутлар хавфини пайқаган Президентимиз Ислом Каримов дунё давлатлари раҳбарларини огоҳлантирган, фақат огоҳ этиб қолмай, бу офатнинг асл манбаини айтган ва унга қарши якдиллик билан курашга даъват этган эди. Жумладан, 1993 йилнинг 28 сентябр куни Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош ассамблеясининг 48-сессиядаги маърузасида Президентимиз **Ўзбекистон экстремизни, террорчиликни, ҳар қандай кўринишдаги диний фанатизм ва ақидапарастликни қатъиян қоралайди,** дея таъкидлар экан, дунё жамоатчилиги диққат-эътиборини жаҳоннинг турли ҳудудларида юз бераётган турли қирғинларнинг асл моҳиятига қаратган ва уларнинг сабабларини чуқурроқ мулоҳаза қилишга даъват этганди: **«Можаро содир бўлаётган жойларда ғоят кўп миқдорда замонавий қурол-яроғ ҳеч бир назоратсиз тўпланаётганлиги ҳам бизни ташвишга солмоқда. Бу қурол-яроғлар қаёқдан келаяпти ва улар экстремистлар билан террорчиларнинг қўлига қандай тушиб қолаяпти? Биродаркушлик урушлари бўлаётган жойларга қуролларнинг бундай оқимини тўхтатиш учун жаҳон ҳамжамияти нима қилаяпти ва нималар қилиши лозим? Халқларнинг манфаатларига, миллатларнинг тақдирига ва миллионлаб кишиларнинг ҳаётига дахлдор бўлган бу саволлар ўз жавобини кутаяпти».**

Давлатимиз раҳбари томонидан бу фикрлар илгари сурилган пайтда мамлакатимиз ҳали халқаро терроризм таҳдиди билан юзма-юз келмаган, 1999 йилги 16 феврал воқеалари, Қирғизистоннинг Боткен туманида, Узун ва Сариосиё туманларида бир гуруҳ экстремистларнинг талвасали хуружи рўй бермаганди.

Шу нуқтаи назардан олиб қараганда, Президентимиз ўша пайтдаёқ узоқни кўра олгани, мамлакатимизнинг миллий манфаати, ўзбек халқининг тинчлиги ва осойишталиги хусусида эмас, балки бутун дунёнинг тақдири ҳақида қайғургани аён бўлади.

Ёдингизда бўлса, 1999 йилнинг 18-19 ноябр кунлари Туркиянинг Истанбул шаҳрида Европада Хавфсизлик ва ҳамкорлик ташкилотининг навбатдаги йиғилиши бўлиб ўтди. Мазкур анжуманда биринчи бўлиб Ўзбекистон Президенти Ислом Каримовга сўз берилди. Президентимиз ўз маърузасида уч фикрни, учта долзарб таклифни муҳокама учун ўртага қўйди. **Биринчидан,** халқаро террорчилик наркобизнес ҳисобига тобора моддийлашмоқда. Бундай моддийлашув жараёни ниҳоятда хавфли, унинг олдини олиш керак. **Иккинчидан,** халқаро террорчилик инсонни ҳам жисмонан, ҳам маънан маҳв этади. Бу эса инсониятни наслан бузилишига олиб келиши мумкин. **Учинчидан,** халқаро терроризмга қарши кураш марказини ташкил этиш масаласини ҳал этиш зарурдир. Марказнинг асосий вазифаси терроризм кўринишлари билангина эмас, энг аввало, халқаро терроризмни маблағ ва қурол-яроғ жўнаётган манбаларга қарши кураш бўйича қабул қилинган қарорларнинг сўзсиз бажарилиши бўйича фаолиятларини мувофиқлаштиришдан иборат бўлиши лозим.

Таъкидлаш жоизки, Америка Қўшма Штатларида содир этилган мудҳиш террорчилик ҳаракатидан сўнг халқимизнинг бу борадаги хоҳиш-иродаси, қатъияти ва танлаган йўли янада яққолроқ намоён бўлди. Жумладан, Президентимизнинг 2001 йил 5 октябрдаги Баёнотида шундай сўзларни ўқиймиз: **«Мен фақатгина бугун эмас, олдиндан ҳам — давлат раҳбари бўлганимдан бери ҳамюртларимизга қарата, эй, ватандошларим, огоҳ бўлинглар, терроризм хатари, бу қора куч бошимизда бало-қазо бўлиб, ўзининг манфур ниятларига етиш учун қурол ва куч тўплаб, ханжарини ишга солишга ҳар лаҳзада шай турибди, деб даъват этиб келганимни, бу даҳшатли куч остонамиз олдида турганини бугун ҳам такрор-такрор айтишни ўз бурчим деб биламан».**

Шуни айтиш кераккки, бугун бутун дунё Ўзбекистонга ишончли ҳамкор, содиқ дўст сифатида қарамоқда. Дунёнинг АҚШ, Япония сингари қудратли давлатлари билан стратегик ҳамкорликнинг юзага келиши, энг ишончли ҳамкор деб эътироф этилиши ҳам ана шу беқиёс ҳурматдан далолатдир. Бу ишонч ва тенг ҳамкорлик замирида эса Ўзбекистоннинг нафақат терроризм балосига қарши курашдаги қатъияти, балки истиқлолнинг дастлабки кунларидан танлаган йўлидан собитқадамлик билан одимлаб келаётгани, мустаҳкам иродаси ва бир сўзлиги мужассам.

Албатта, АҚШда рўй берган 11 сентябр воқеалари, терроризмнинг бегуноҳ қурбонлари қисмати бизни ҳамиша огоҳликка ундайди. Халқаро терроризмга кураш бу — ёвузликка қарши кураш, демакдир.

Ўз уйимизни ўзимиз асраб, ўз ишимизни виждонан бажаришимиз, теварак-атрофимиздаги воқеаларга ёниқ муносабатимиз, қадр-қимматимизни англаб яшашимиз, ҳеч шубҳасиз, ногоҳоний офатларни даф этишга хизмат қилади.

Президентимиз таъкидлаганидек, **қалбимизда ғуруримиз, билагимизда кучимиз бор экан, биз тинчликни ҳимоя қилишга, унга хавф солаётган кучларга қарши курашишга, қаддимизни тик тутиб, бошимизни баланд кўтариб яшашга қодирмиз.**

ТАҲРИРИЯТ

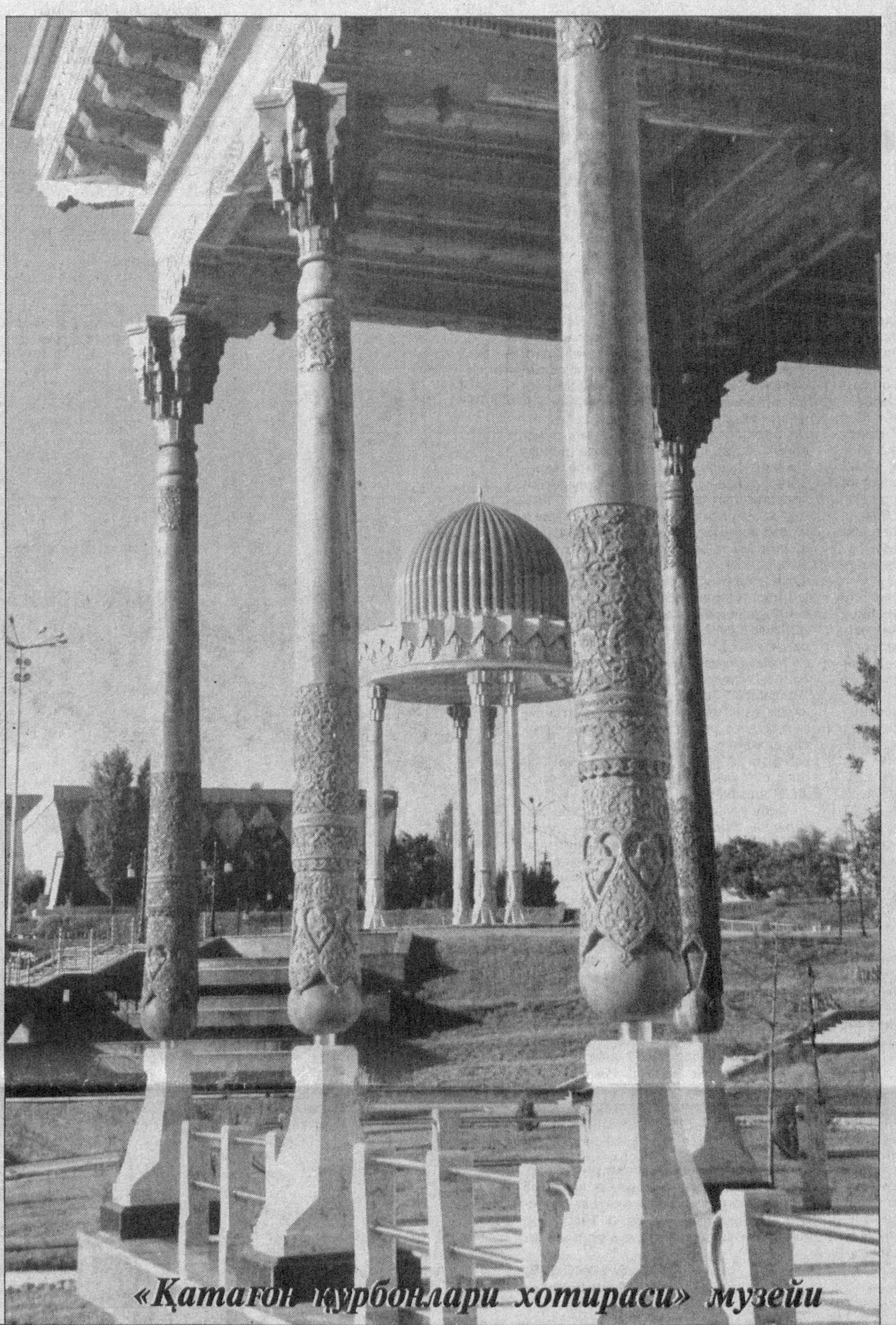

«Қатағон қурбонлари хотираси» музейи

Япония Молия вазирининг катта ўринбосари Такайоши Танигуги раҳбарлигидаги делегация мамлакатимизда меҳмон бўлди.

* * *

Президент Ислом Каримов Қозоғистон Республикаси Президенти Нурсултон Назарбоевнинг таклифига биноан 9 сентябр куни расмий ташриф билан Қозоғистонда меҳмон бўлди.

* * *

Олий Мажлисда "Сув хўжалиги тизимида ҳуқуқий асосларни такомиллаштириш муаммолари" мавзуидаги семинар-кенгаш бўлиб ўтди.

* * *

Арманистон пойтахти Ереван шаҳрида кураш бўйича IV жаҳон чемпионати зўр муваффақият билан якунланди.

* * *

Жаҳон иқтисодиёти ва Дипломатия университетида "Ўзбекистон ва ҳозирги замон халқаро сиёсати" мавзуидаги амалий анжуман бўлиб ўтди.

* * *

Президентнинг "Жисмоний шахсларнинг жами даромадини декларациялаш тизимини босқичма-босқич жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Фармони эълон қилинди.

* * *

Японияда биринчи ўзбек таомлари ресторани очилди.

* * *

Вазирлар Маҳкамасининг "Ўзбекистон Давлат Консерваторияси фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори қабул қилинди.

* * *

Ўзбекистон Бадиий Академияси кўргазмалар залида "Навқирон Ўзбекистон" деб номланган ёш рассомлар кўргазмаси очилди.

ҲАЁТНИ АСРАШ ШАРТИ

2001 йил 11 сентябр куни Америка Қўшма Штатларининг Нью-Йорк ва Вашингтон шаҳарларида терроризмнинг ёвуз ҳамласи даҳшатли тус олди — нафақат америкаликлар, балки бутун инсоният кўз кўриб, қулоқ эшитмаган ёвузликка гувоҳ бўлди. Шунда терроризм муайян давлат ёки минтақага хос шунчаки ҳодиса бўлмай, балки ер юзининг исталган жойида ёвуз аждарҳо янглиғ ўлим оловини пуркаб бош кўтариш мумкин эканлигига кўпчилик гувоҳ бўлди. Бошқача айтганда, терроризм инсониятнинг душмани эканини дунёга кўз-кўз этди. Шу тариқа эзгулик ва адолат, инсон ор-номуси, шаъни ҳамда қадр-қиммати тикланган жамиятлар устидан ҳукмронлик қилишни кўзлаган терроризм XXI асрнинг энг мудҳиш офатига айланди. Ёвузликнинг бундан ортиқ кўриниши бўлмаса керак: тинч-тотув яшаётган инсонлар ҳаётига қасд қилиб, шаҳарларни култепага айлантириш, наркобизнес ва қурол-яроғ олди-сотдисини авж олдириш, бутун дунё миқёсидаги барқарорликнинг изидан чиқариш — булар терроризмнинг ёвуз муддаосидир. Терроризмнинг ёвуз қилмишларини АҚШда содир этилган фожиага қадар ҳам кузатганмиз. Мамлакатимиз раҳбари истиқлолнинг дастлабки йиллариданоқ, агар Афғонистонда тинч-тотув ҳаёт изга тушмаса, бу ердаги террорчи тўдаларнинг илдизи қирқилмаса, уларни моддий жиҳатдан таъминловчи раҳнамолари ер юзидан супуриб-сидириб ташланмаса, ҳарбий лагер ва иқтисодий базалари ер билан яксон қилинмаса, дунёда барқарорликни таъминлаш ҳақида гап-сўз бўлиши мумкин эмаслигини қайта-қайта таъкидлаб келарди. Бу хавф-хатар, тирикликни ларзага солувчи офат ҳеч қачон бир жойда қолиб кетмаслигини, у дунёнинг ҳар қандай жойида бўй кўрсатиш мумкин эканини ўтган йилнинг 11 сентябрида Америка фожиаси мисолида кўрдик.

Тонг пайти. Аниқроғи, саккиздан қирқ олти минут ўтаяпти. Неча асрдирки, сокин ва осуда ҳаёт кечираётган, ўз қудрат ва демократик тамойиллар тантанаси билан дунёнинг эътиборини тортган сеҳрли диёрда кутилмаганда портлаш содир бўлди. Нью-Йорк бир силкиниб тушди. Шаҳарнинг қоқ ўртасидаги умумжаҳон савдо маркази биносига "Боинг" самолёти келиб урилди. Олов босимидан деразалар чил-чил тўкилиб, одамлар бўронда учган хас сингари ташқарига отилиб кетди. Бундай мудҳиш воқеани кўриб эс-ҳушидан айрилган шаҳар аҳли, бундай гумбурлашни тасаввурига сиғдиролмаган одамлар кутилмаган тарзда ажал билан, қиёмат-қойим билан юзма-юз турарди. Хуллас, террор тинчликпарвар Америкага, унинг тимсолида бутун ер юзига қарши уруш бошлаган эди.

Тинчлик-хотиржамликка кўниккан Америка халқининг турмуш тарзи кўққисдан издан чиқди — Америка фуқаролари террорнинг қурбонига айланди. Ўша кун инсоният тарихида ёвуз кучларнинг барча тинчликпарвар одамлар ва давлатларга нисбатан қонли уруши сифатида тарихга муҳрланди.

Америка халқи биринчи фожианинг даҳшатидан ўзини ўнглаб олмай туриб, иккинчи "Боинг" яна бир бинога келиб урилди. Ўша куни нафақат Америка, балки дунёнинг барча тинчликсевар шаҳарларига террор ҳужум қилгандай бўлди. Дунё аҳли шуни англаб етдики, терроризм бутун инсониятнинг душмани, агар унга қарши бани башарият бирлашиб, якдил кураш олиб бормас экан, бу ёвуз куч тинч ва осуда ҳаётни ҳалокат жари ёқасига олиб бориб қўяди. Демак, терроризм ҳеч бир халқни, ҳеч бир давлатни аямайди.

Орадан бир йил ўтди. Шу бир йилда инсоният — XXI аср одами юз йиллик ҳаёт йўлини босиб ўтгандай бўлди. Чунки бизнинг асримизда хотиржамлик, бепарволик билан яшаб бўлмаслиги аён бўлиб қолди. Терроризм биргина давлат ёки ҳудуд билан чегараланиб қолмаслигини бугун ҳар биримиз биламиз. Кейинги бир йил ичида терроризмга қарши курашувчи соғлом кучлар бирлашди. Терроризм балосига жиддий зарба берилди. Бироқ бу террор ер юзидан тўлиқ супуриб ташланди, дегани эмас. Демак, террор ва терроризмга қарши кураш давом этаяпти.

Хориж оммавий ахборот воситаларининг ахборотларида 11 сентябр фожиасида 6.729 нафар киши ҳалок бўлганлиги таъкидланади. Бу ўринда гап шундаки, инсон ҳаёти ҳамиша азиз ва мўътабардир. Инсоннинг ҳаёт гулини сўлдиришга ҳеч кимнинг ҳақи йўқ.

XXI асрда ёвузлик терроризм қиёфасида кўриниш бермоқда. Уни маҳв этиш учун одамзот қўлни қўлга бериши, бирлашиши, курашиши лозим. Бу — инсон ҳаёти ва бутун ер юзини асраб қолишнинг шартларидан бири.

Қўчқор НОРҚОБИЛ,
журналист

Ajab savdolar

КАЛАВАНИ ЧУВАЛАТГАН КИМ?

Чуст туманидаги Олмос қишлоғида яшовчи фуқаро Икром Бобоевдан вилоят адлия бошқармасига ариза тушди. У ўз аризасида Олмос қишлоғида фаолият кўрсатаётган "Насиба" хусусий агрофирмасини ташкил этганини, агрофирмага собиқ пахта пункти, ҳозирги Олмос деҳқон бозори ҳудудидан туман ҳокимлиги ҳузуридаги туманда ерларга эгалик қилиш, фойдаланиш ва ижарага бериш ҳамда олиб қўйиш масалаларини мувофиқлаштирувчи доимий ишловчи комиссиясининг 2001 йил 14 сентябр кунидаги 19-сонли баённомаси билан 10 сотих ер ажратилгани, "Олмос деҳқон бозори" очиқ турдаги акционерлик жамияти бошлиғи М. Мирзақосимов 2001 йил 14 феврал кунидаги далолатномага комиссия аъзоси сифатида имзо чекканни, бироқ ажратилган ерда қурилиш ишлари олиб борилишига тўсқинлик қилаётганини баён этган.

Аризага яна бир қанча қоғозлар илова қилинган. Улар шунчаки қоғоз эмас. Туманнинг катта-кичик раҳбарлари имзо чекишган. Имзолар муҳрлар билан тасдиқланган. Демак, қоғозлар муҳим ҳужжат ҳисобланади. Ҳужжатда қайд этилган ҳар бир жумла, ҳар бир сўз қайсидир маънода қонун талабларига асосланиб ёзилади. Шундай экан, унга бирдек амал қилишлари керак. Лекин ҳозир гап бунда эмас.

Бу ўринда гап бошқа ёқда. Очиқроқ айтадиган бўлсак, Икром Бобоев қишлоқда тадбиркорлик билан шуғулланишга астойдил бел боғлади. У аҳолининг талаб-эҳтиёжи бўйича ун тегирмони ва пахта титиш цехи қуришни мўлжаллади. Шундан сўнг у бу ҳақда туман ҳокимига алоқа хати ёзди.

Ана энди қўлимиздаги ҳужжатлар асосида фикримизни давом эттираверсак бўлаверади. И. Бобоевнинг алоқа хати юзасида туман ҳокимининг ўринбосари Р. Абдураҳмонов раҳбарлигида ишчи гуруҳ тузилди. Ишчи гуруҳ котиблигига бош меъмор М. Мирзалиев тайинланади. Ишчи гуруҳи аъзолари орасида Олмос деҳқон бозорининг бошлиғи М. Мирзақосимов ҳам бор эди. Етти масъул лавозимли шахслардан иборат ишчи гуруҳи аъзолари енг шимариб ишга киришишди. Улар 2001 йилнинг 14 феврал куни Олмос қишлоғидаги "Насиба" хусусий агрофирмасига қишлоқдаги пахта пункти ҳудудидан ун тегирмони ва пахта титиш цехи қуриш учун 01 га ўлчамда ер майдони ажратиб бериши лозим топилгани, танланган ер майдони санитария-озодалик, табиатни муҳофаза қилиш ва ёнғинга қарши кураш ҳамда қурилиш қонун ва қоидаларига тўла жавоб бериши ҳақида далолатнома тузишади ва туман ҳокими ҳузуридаги ерларга эгалик қилиш, фойдаланиш ва олиб қўйиш масалаларини мувофиқлаштирувчи доимий ишловчи комиссиясидан мазкур далолатномани тасдиқлашни сўрашади.

Туман ҳокими ҳузуридаги ерларга эгалик қилиш, фойдаланиш ва олиб қўйиш масалаларини мувофиқлаштириш доимий комиссиясининг йиғилиши 2001 йилнинг 24 сентябрида ўтказилади. Йиғилиш кун тартиби Олмос қишлоғидаги "Насиба" хусусий агрофирмаси бошлиғининг туман ҳокимига ёзган алоқа хати ва ишчи гуруҳининг шу масала юзасидан 2001 йил 14 феврал кунидаги далолатномасини ўрганиб чиқиш ва қарор чиқаришдан иборат эди. Йиғилиш иштирокчилари ишчи гуруҳининг далолатномасини тасдиқлашади.

Шунга кўра, "Насиба" хусусий агрофирмасига Олмос қишлоғидаги пахта пункти ҳудудидан ун тегирмони ва пахта титиш цехи қуриш учун 01 га ўлчамда ер майдони ажратиб бериш тўғрисида қарор чиқарилиб, туман ҳокимидан уни тасдиқлаш сўралади.

Чуст туман ҳокими томонидан чиқарилган 448-сонли махсус қарорнинг 2-бандида шундай дейилган: "Олмос қишлоғидаги "Насиба" хусусий агрофирмасига Олмос қишлоғидаги собиқ пахта пункти — ҳозирги Олмос деҳқон бозори очиқ турдаги акциядорлик жамияти ҳудудидан ун тегирмони ва пахта титиш цехи қуриш учун 01 га ўлчамда ер майдони ажратиб берилсин."

(Давоми иккинчи бетда)

Qonun ko`magi

АМАЛИЙ ИСБОТ

Шу йилнинг 16 апрел куни Тошкент шаҳар минтақавий стандартлаш, метрология ва сертификациялаш маркази раҳбари Э. Мирраҳимов белгиланган режа асосида марказ томонидан шаҳарда фаолият юритаётган "Анипра Импекс ЛТД" номли чет эл корхонасида стандартлар, ўлчов воситалари ва сертификатлаштириш қоидаларига қандай амал қилинаётганини текшириб чиқиш учун буйруқ чиқарди. Мазкур буйруқ асосида марказнинг биринчи тоифали муҳандиси Д. Отабеков текшириш учун асос бўлган ҳужжатларни "Анипра Импекс ЛТД" корхонасига тақдим этади. Шу куннинг ўзидаёқ корхона маъмурияти марказга икки бора ёзма равишда мурожаат этиб, корхонада давлат тилини яхши биладиган мутахассис йўқлиги учун текширишга рухсат берувчи буйруқ таржима қилиш мақсадида Ташқи Ишлар вазирлигига юборилгани ва корхонанинг бош директори Ҳиндистон давлатига хизмат сафарига кетгани сабабли текширишни икки ҳафтага кечиктиришни сўрайди. Бироқ марказ корхонанинг бу ҳаракатини текширишга қаршилик кўрсатиш деб баҳолайди ва унга рад жавобини беради. Орадан уч кун ўтгач, марказ директори Э. Мирраҳимов 19 апрелдан 1 майга қадар корхона фаолиятини таъқиқлаш ҳақидаги фармойишига имзо чекади. Ушбу фармойиш ҳеч қандай далолатнома билан расмийлаштирилмаган ҳолда Д. Отабеков томонидан ижро этилади. 29 апрел куни корхона маъмурияти марказга Бош директор хизмат сафаридан қайтганини маълум қилиб, текшириш ўтказишга рухсат сўрайди. Шундан сўнг марказ 30 апрел куни корхонада текшириш ўтказади ва корхонага маҳсулот сотиш ва хизмат кўрсатишга рухсат берилгани тўғрисида қарор чиқаради. Текширув натижаларига кўра корхонада белгиланган талабларга жавоб бермайдиган "увоқли печенье" маҳсулотини сотиш ва давлат қиёслашидан ўтмаган 8 та ўлчов воситаларини қўллаш таъқиқланади. Шунингдек, 2 нафар айбдор шахс маъмурий жавобгарликка тортилади.

Кейин маълум бўлишича, "Анипра Импекс ЛТД" корхонаси ўтган вақт мобайнида ҳар куни йигирма минг сўм миқдорида моддий зарар кўрган. Шу боис "Анипра Импекс ЛТД" корхонаси Тошкент шаҳар адлия бошқармасига мурожаат этиб, марказ томонидан корхонага етказилган моддий ва маънавий зарарни ундиришга ёрдам беришни сўради. Важларни ўрганиб чиқиб, уларнинг тўғрилигини аниқлаган адлия бошқармаси корхона манфаатини кўзлаб фуқаролик ишлари бўйича Шайхонтоҳур туманлараро судига даъво аризаси киритди.

Суд томонларнинг кўрсатмасини тинглаб, иш ҳужжатлари билан батафсил танишиб чиқди. Суд мазкур ишни кўриб чиқишда "Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида"ги Қонунга эътибор қаратди. Зеро, ушбу Қонуннинг 31-моддасида давлат идоралари ва мансабдор шахслар тадбиркорлик фаолияти субъектларига ўзларининг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларига дахлдор бўлган қонунлар, қарорлар, меъёрий ҳужжатлар билан танишиш имкониятини таъминлаши шарт экани кўрсатиб ўтилган.

Тошкент шаҳар минтақавий стандартлаш, метрология ва сертификациялаш маркази раҳбарияти ана шу қонун талабини қўпол равишда бузган. Улар "Анипра Импекс ЛТД" корхонаси раҳбариятига корхона фаолиятини текшириш учун асос бўлган ҳужжатларни таржима қилиб, танишиб чиқиши учун имкон бермаган. Шунингдек, корхона фаолияти ноқонуний равишда таъқиқлаб қўйилган. Чунки марказ томонидан корхона раҳбариятига текширишнинг режа нусхаси тақдим этилмаган ва корхона раҳбариятининг текширув ўтказишга қаршилик қилгани ҳақида далолатнома тузилмаган. Бундан ташқари, корхона маъмуриятининг бош директор хизмат сафарида бўлгани муносабати билан текширувни кечиктириш ҳақидаги мурожаати марказ томонидан ўз вақтида юқори ташкилотларга маълум қилинмаган. Ҳолбуки, қонун бўйича юқори ташкилотга мурожаат этилиши ва унга тегишли жавоб келгандан кейингина корхона фаолияти таъқиқланиши лозим эди. Марказ раҳбарияти эса бу ўринда қонунбузилишига йўл қўйган ва корхонага моддий ва маънавий зарар етказган. Суд ана шу ҳолатларни ҳисобга олиб, даъво аризасини қаноатлантирди. Марказ директори Э. Мирраҳимов ва муҳандис Д. Отабековдан "Анипра Импекс ЛТД" корхонаси фойдасига 250 минг сўмлик моддий ва маънавий зарар солидар тартибда ундириладиган бўлди. Шунингдек, жавобгарлар 50 минг сўмлик давлат божи ҳам тўлашади. Суд мажлисида иштирок этган чет эллик тадбиркорлар қонунларимизнинг адолатпарвар эканини таъкидлаган ҳолда мамлакатимизда тадбиркорлик учун кенг имконият яратилганидан мамнун эканликларини изҳор этишди. Шу тариқа қонунларнинг ҳаммага баробар экани ўзининг амалий исботини топди.

Аброр БЕРДИЕВ,
Тошкент шаҳар адлия бошқармасининг масъул ходими

Mas`uliyat va majburiyat

ҚОНУН БАРТАРАФ ЭТАДИ

Самарқанд вилоят адлия бошқармаси томонидан жорий йилнинг ўтган даврида 4232 та фермер хўжалигининг 8464 та контрактация ва 2113 та хизмат кўрсатиш бўйича тузилган шартномалари амалий ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш йўли билан ўрганилиб чиқилди.

Фермер хўжаликлари билан "Қишлоқхўжаликкимё" акциядорлик бирлашмасининг туман филиаллари ўртасида тузилган шартномаларнинг бажарилиш аҳволи ўрганилганда, тузилган шартномалар ҳуқуқий экспертизадан ўтказилмагани, томонларнинг реквизитлари белгиланмагани, маҳсулот етказиб бериш лозим бўлган қарздорлиги учун бўнак маблағлари ҳисобидан қоплаш ҳолатлари мавжудлиги аниқланди.

Масалан, "Қишлоқхўжаликкимё" акциядорлик бирлашмасининг Пастдарғом туман филиали томонидан "Гулхумор" фермер хўжалигининг 179,7 минг сўмлик, "Эски Ангор" фермер хўжалигининг 366,5 минг сўмлик, собиқ Гўзалкент туман филиали томонидан эса "Бургут", "Шербек" ва "Нишон" фермер хўжаликларининг 388,2 минг сўмлик, Нарпай туман филиали томонидан "Амир", "Омад" ва "Олтинкўл" фермер хўжаликларининг 200,0 минг сўмлик, Иштихон туман филиали томонидан "Тоғай бобо" ва "Даврон Қабул" фермер хўжаликларининг 72,5 минг сўмлик минерал ўғит етказиб бериши лозим бўлган кредиторлик қарзлари берилган бўнак маблағи ҳисобидан қопланган.

Мазкур ҳолатлар юзасидан вилоят "Қишлоқхўжаликкимё" акциядорлик бирлашмаси раҳбари номига тақдимнома киритилди. Ҳозирда тақдимнома ижроси таъминланиб, Иштихон туман филиали мудири ҳамда Каттақўрғон, Нарпай ва Пастдарғом туман филиалларининг омбор мудирлари эгаллаб турган лавозимларидан озод қилинди.

Самарқанд тумани «Машина трактор парки» давлат акциядорлик жамиятида фермер хўжаликларига техника хизмати кўрсатиш тўғрисидаги 204 та шартнома ўрганиб чиқилди. 2002 йилда туман МТП акциядорлик жамияти хизмат кўрсатиш учун "Қаҳрамон" фермер хўжалигидан 91 минг, "Абдулло" фермер хўжалигидан 70 минг, "Субҳон бобо" фермер хўжалигидан 74 минг, "Беҳзод" фермер хўжалигидан 87 минг сўм қарз бўлган. Жамият шартнома шартларини бир томонлама бузган.

Текширишда аниқланган камчиликларни бартараф қилиш ва айбдор шахсларнинг жавобгарлик масаласини кўриб чиқиш юзасидан вилоят "Агромашсервис" акциядорлик бирлашмасига тақдимнома киритилди.

Шунингдек, фермер хўжаликларидан келиб тушган 154 та мурожаатлар белгиланган муддатларда кўриб чиқилиб, мазмунан ҳал этилди. Текширишларда аниқланган хато-камчиликларни бартараф қилиш юзасидан фермер хўжаликлари манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида туман ҳокимликлари ва хўжалик раҳбарлари номига 21 та тақдимнома киритилди ва 10 нафар мансабдор шахс қонунбузилишига йўл қўймаслик тўғрисида огоҳлантирилди. Ҳозирда ушбу ҳужжатлар ижроси таъминланиб, 12 нафар мансабдор шахс интизомий жавобгарликка тортилди.

Пахтачи тумани ҳокимининг қарорига асосан "Чорвадор" фермер хўжалигига Р. Маҳманов номидаги ширкат хўжалиги ҳудудидаги 5 гектар ер майдони ажратиб берилиши лозим бўлса-да, текшириш кунига қадар бу ер майдони ажратиб берилмасдан келинган. Шу боис хўжалик ер тузувчиси Ш.Ўташев амалдаги МЖТКнинг 66-моддасида белгиланган тартибда маъмурий жавобгарликка тортилди.

Пастдарғом тумани (собиқ Гўзалкент) "Жамолбек" фермер хўжалигига ажратилиши лозим бўлган ер майдонининг 2,5 га қисми Б.Кўмаков номидаги (собиқ Ж. Юсупов номидаги) ширкат хўжалиги бошқаруви томонидан ажратиб берилмасдан келинаётганлиги сабабли, Б.Кўмаков номидаги ширкат хўжалиги ҳисобидан 2,5 гектар ер майдонини "Жамолбек" ширкат хўжалиги қайтаришлик мажбуриятини юклатиш, Тойлоқ туманидаги "Қўшчинор" фермер хўжалиги манфаатини кўзлаб, жавобгар "Қўшчинор" ширкат хўжалиги ҳисобидан ноқонуний равишда ажратиб берилмасдан келинаётган 5 гектар ер майдонини фермер хўжалигига олиб бериш тўғрисида вилоят хўжалик судига даъво аризалари киритилиб, суднинг ҳал қилув қарорлари билан даъволар қаноатлантирилди.

Фермер хўжаликлари манфаатларини кўзлаб вилоят хўжалик судига 69.441.539 сўмлик 237 та ва туман ҳокимининг қарорига асосан ажратилмаган ер майдонларини ажратиб беришни юклатиш ҳамда уларга етказилган 550 минг сўм маънавий зарарларни ундириш юзасидан фуқаролик судларига 5 та даъво аризалари киритилди.

Тойлоқ туманидаги "Довур Р.Д.Ж" деҳқон хўжалиги раҳбари Д.Рустамовнинг "Ғаллабанк" Тойлоқ туман бўлими томонидан банк кредити ажратилмаётганлиги ҳақидаги аризаси ўрганиб чиқилганда, деҳқон хўжалигига картошка, минерал ўғит ва бошқа харажатлар учун 300 минг сўм миқдорида маблағ талаб этилиши аниқланган.

Ушбу ҳолат юзасидан текшириш жараёнида "Ғаллабанк"нинг Тойлоқ туман бўлимига тегишли кўрсатмалар берилди ва "Довур Р.Д.Ж " деҳқон хўжалигига 300 минг сўм миқдорида банк кредити ажратилишига эришилди.

Шунингдек, текширишда Пастдарғом туманидаги 58 та фермер хўжаликларининг 3 йиллик фаолияти тўлиқ ўрганиб чиқилмасдан, фермер хўжаликларининг ер майдонларини ширкат хўжаликларига қайтариш тўғрисида (собиқ Гўзалкент) туман ҳокимининг 2001 йил 19 декабрдаги 478-к сонли қарори қабул қилинганлиги аниқланди.

Ушбу 58 та фермер хўжаликларининг ер майдонларини ширкат хўжаликларига қайтариш тўғрисидаги қарорни бекор қилиш тўғрисида Пастдарғом тумани ҳокими номига тақдимнома киритилиб, ноқонуний чиқарилган қарор бекор қилинди.

Ҳар бир ишнинг ўз мажбурияти бор. Ана шу мажбурият масъулият ҳис этиб бажарилмоғи даркор. Акс ҳолда ер чизиб қолиниши ҳеч гап эмас. Тадбиркор қонун ҳимоясида эканлигини унутмайлик.

Ориф ЭЛМУРОДОВ,
Самарқанд вилояти

(Давоми.
Боши биринчи бетда.)

Шунингдек, мазкур қарорнинг 5-бандида "Белгилаб қўйилсинки, ажратилган ер майдонида қурилиш ишларини бошламаган корхоналардан ер майдонлари қонунда белгиланган муддатда қайтариб олинади. Ушбу қарорнинг бажарилишини назорат қилиш туман ҳокими ўринбосари Р. Абдураҳмонов зиммасига юклатилади", деб қайд этилган.

Туман ҳокимининг қароридан кейин хусусий агрофирма бошлиғи И. Бобоев бемалол қурилиш ишларини бошлаб юборса бўлаверарди. Лекин амалда бундай бўлмади. Гап шундаки, туман ҳокими номига Олмос қишлоғидаги Муқимий номидаги 21-ўрта мактаб маъмуриятидан шикоят хати келиб тушади. Туман ҳокими номига ёзилган ахборотномада шундай жумлаларни ўқиймиз: "Ушбу аризалар тўпламида кўтарилган масала юзасидан туман экология бўлимининг ижобий хулосаси мавжуд. Мазкур аризалар тўплами «Олмос» деҳқон бозори раиси томонидан уюштирилган бўлиб, "Насиба" хусусий агрофирмасига нисбатан асосланмаган қаршилик олдиндан мавжуддир".

Мазкур маълумотномага туман ҳокими ўринбосари Р. Абдураҳмонов имзо чеккан.

Шу ўринда шундай савол туғилиши табиий: ўқитувчилар бежизга шикоят қилмагандир?

Бу саволга жавоб беришда вилоят табиатни муҳофаза қилиш қўмитасининг 2002 йил 26 апрел куни берилган 07-30/69-сонли қуйидаги хулосасини унутмаслик лозим: "Танланган

Ajab savdolar

КАЛАВАНИ ЧУВАЛАТГАН КИМ?

ер майдони Чуст тумани ҳокимлиги қошидаги ер майдонини танлаш ва ажратиш комиссияси томонидан кўриб чиқиб танланган. Чуст тумани табиатни муҳофаза қилиш инспекцияси бошлиғи М. Тожибоев ҳам танланган ерни ўрганиб чиққан. Танланган жой табиатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонун талабларига жавоб беради". Шунингдек, вилоят табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси "Насиба" хусусий агрофирмасига табиатни муҳофаза қилиш бўйича бир қанча мажбуриятларни юклайди. Энди бошқа бир ҳужжатга эътибор қаратамиз. Бу ҳужжат туман бош меъмори М. Мирзаалиевнинг вилоят адлия бошқармасига ёзилган тушунтириш хатидир. Унда шундай жумлалар бор: "Тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш мақсадида лойиҳа ҳужжатлари тўлиқ тайёрланиб, истисно тариқасида "Насиба" хусусий агрофирмасига қурилишга рухсат берилган бўлса-да, «Олмос» деҳқон бозори раисининг қаршиликларини рўкач қилиб, қурилишни бошламаган".

«Олмос» деҳқон бозори очиқ турдаги акциядорлик жамиятининг раиси М. Мирзақосимов ўз қаршилигини қуйидаги тушунтириш хатида шундай ифодалайди: "Қарор лойиҳасида «Олмос» деҳқон бозори ОТАЖ манфаатлари назарга олинмаган. Вилоят табиатни муҳофаза қилиш бошқармасига ҳам «Насиба» агрофирмасига бериладиган «Олмос» пахта пунктининг фойдаланмаётган еридан ажратилсин, деб кўрсатма берилган. Шунинг учун мен "Насиба" хусусий агрофирмасига туман ҳокими қарорида кўрсатилган ер майдони ажратилишига қаршиман".

Ҳақиқатан ҳам, 2001 йил 14 феврал куни тузилган далолатномада "Олмос қишлоғидаги пахта пункти ҳудудидан" деб ёзиб қўйилган. Чуст туман ҳокими ҳузуридаги ерларга эгалик қилиш, фойдаланиш ва олиб қўйиш масалаларини мувофиқлаштирувчи доимий ишловчи комиссияси йиғилиш баёнида ҳам "Насиба" хусусий агрофирмасига Олмос қишлоғидаги пахта пункти ҳудудидан ун тегирмони ва пахта титиш цехи учун 0,1 гектар ўлчамда ер майдони ажратиб берилсин" дейилган. Чуст туман ҳокимининг 448-сонли қарорида эса "Насиба" хусусий агрофирмасига Олмос қишлоғидаги собиқ пахта пункти — ҳозирги «Олмос» деҳқон бозори очиқ турдаги акциядорлик жамияти ҳудудидан ун тегирмони ва пахта титиш цехи қуриш учун 0,1 гектар ўлчамда ер майдони ажратиб берилсин", деб тўғри кўрсатилган. Демак бу ўринда калавани ким чувалатаяпти, деган саволнинг туғилиши табиий. Бунга судда жавоб топилиши шубҳасиз. Чунки яқинда вилоят адлия бошқармаси "Насиба" хусусий агрофирмаси бошлиғи И. Бобоевнинг манфаатини кўзлаб, фуқаролик ишлари бўйича Чуст туманлараро судига даъво аризасини киритди. Энди қолган гапни қонуншунослардан эшитамиз.

Камолиддин ОРИПОВ,
ҳуқуқшунос,
Маъмур МУСУЛМОНОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Пойтахт манзаралари

Faoliyat

САМАРАЛИ ҲАМКОРЛИК

Мамлакатимизда тадбиркорлик ҳаракатини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш кейинги йилларда давр ва тараққиёт талаби сифатида эътироф этилмоқда.

Айниқса, тадбиркорликни ривожлантириш ва молиявий таъминлашга оид бир қанча ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатларда банк билан ҳамкорликда кўзда тутилган режа ва вазифаларни фаолиятнинг янгича усул ва услубларини излаб топиб ўзлаштириш, ишга солиш, жаҳон банкларининг бу борадаги илғор ва ибратли тажрибаларидан оқилона фойдаланиш эвазига уддалаш мумкин.

Бундан икки-уч йил муқаддам ўртага ташланган "Мижоз банкка эмас, банк мижозга" шиори Хоразм вилояти "Пахтабанк" бошқармаси жамоасини ҳам руҳлантирди. Вилоятнинг чекка қишлоқларида меҳнат қилаётган мижозларга қулайлик яратиш мақсадида вужудга келтирилган "Минибанк"лар ана шу интилишнинг чинакам намунаси бўлди. Бу тадбирнинг аҳамиятли жиҳати шуки, митти банклар асосан собиқ жамоа ва ширкат хўжаликлари негизида юзага келган деҳқон-фермерлик бирлашмалари ҳузурида шакллантирилди. Ҳолбуки, "Пахтабанк"нинг шаҳар ва туман бўлимлари қошида ишлай бошлаган бундай муассасалар сони бу йил 8 тага кўпайди. Шу йилнинг иккинчи ярмига келиб "Пахтабанк" бошқармаси вилоят деҳқон-фермерлар уюшмаси, бандлик ташкилотлари, бизнес жамғармаси мазкур кичик банк муассасаларига жами 210 миллион сўмлик кредит маблағларини етказиб берди. Бироқ банк учун энг муҳими мижозларнинг сони ва салмоғидир. Янги тадбир туфайли "минибанк"ларнинг ўз мижозлари пайдо бўлди. Уларнинг сони ҳозирга қадар 729 нафарга етди. Бу эса "Пахтабанк"ка ана шунча янги мижоз келиб қўшилганини англатади.

Мижозлар сонининг кескин ортишининг бошқа сабаблар ҳам бор. Жумладан, "Фермер хўжаликлари тўғрисида"ги Қонун, Президент Фармонлари ва ҳукумат қарорларига мувофиқ 2000-2001 йиллари Хоразмдаги 9 та жамоа ва ширкат хўжалиги фермерлар бирлашмаларига айлантирилиб, ҳар бирининг таркибида янгидан 60-80 та қишлоқ тадбиркорлик субъектлари вужудга келтирилди. "Минибанк"лар айнан ана шу фермерлик ташкил қилинган масканларда ташкил этилди. Натижада қулай имкониятдан фойдаланган аксарият фермерлар ўзларининг жорий ҳисоб рақамларини ана шу банкларда очишга қарор қилди.

Ишбилармонлик "Пахтабанк"ка катта наф келтирди. Тўғрироғи, жамоа темирни қизиғида босгани учун ютқазмади, ҳисоб рақамига эга бўлиш истагида юрган мижозларни қўлдан чиқармади. Бунинг оқибатида банкка мижозларнинг юз миллионлаб сўм маблағлари оқиб келди. Бундан ташқари, қишлоқ тадбиркорлари энг яхши қулайликка эга бўлишди. Улар банк-пул муомаласи билан боғлиқ муаммоларни ҳал қилиш учун ҳар куни ва кунора шаҳар ёки туман марказларига қатнаш ташвишидан буткул халос бўлдилар.

"Пахтабанк"нинг Питнак шаҳар бўлими ва Амударёнинг нариги соҳилидаги Тупроққалъа мавзесини қарийб 120 километрлик масофа ажратиб туради. Энди бу масофа «минибанк» мижозларига 100 чақирим қисқарди. Шугина эмас, эндиликда мазкур "минибанк"нинг ўзининг бошқа шаҳобчалари мавжуд. Шу мавзенинг икки қишлоғида "минибанк"нинг масъул ходимлари пул ўтказиш ва қабул қилиш билан боғлиқ масалаларни мунтазам равишда амалга ошириб турибди. Бундай беминнат хизматдан фермерлар ниҳоятда мамнун.

"Пахтабанк"нинг вилоят бошқармасига қарашли "минибанк"лар ҳозирда Тупроққалъадан ташқари, Урганч, Қўшкўпир, Хива, Боғот туманларидаги 9 та деҳқон-фермер бирлашмаларининг барчасида ишлаб турибди. Улар асосан банкларнинг пул ўтказиш, нақд пул тарқатиш, қабул қилиш, кредит ҳужжатларини расмийлаштириш ҳамда уни етказиб бериш билан боғлиқ муаммоларни амалга ошириш билан машғул. Бундай хайрли тадбирлардан авваламбор деҳқон ва фермер хўжаликлари наф кўраётганини англаб олиш қийин эмас.

Маълумки, банк иқтисодиёт ва ижтимоий турмушни ҳаракатга келтирувчи қудратли восита эканини мижозининг талабларига ўз вақтида жавоб бераолсагина билиб олиш мумкин. Ўтган давр якунларига кўра "минибанк"лар бу масъулиятли вазифани тўла-тўкис уддалаши мумкинлигини исботлади. Шундай қилиб, "минибанк"лар ижтимоий-иқтисодий турмушда ўз ўрни ва мавқеига эга бўлгани рост.

Моддий бойликларнинг пул-маблағ ҳолидаги ҳаракати деҳқон-фермерлар учун ҳам, банклар учун ҳам мўмай даромад манбаига айланаяпти. Деҳқон-фермер хўжаликлари ўз тасарруфидаги пулнинг эркин ҳаракатидан, банклар эса хизмат кўрсатиш, маблағ заҳирасини таъминлашдан ўзига хос манфаат кўраяпти. Лўнда қилиб айтганда, фермер банкни, банк эса фермерни қўллаяпти.

Банк мутасаддисининг уқтиришича, дала ва фермаларда етиштирилаётган ҳар хил ноз-неъматлар ҳам бу йил юқори даромад келтираяпти. Бугина эмас, воҳаликлар пахта ва шоли ҳосилидан ҳам анча кўп даромад олишни кўзлашаяпти. Булардан аёнки, истиқлолимизнинг ўн биринчи йили вилоят аҳли учун ҳақиқий деҳқончилик ва даромад йилига айланади. Бу ҳосилнинг даромадлари эгаларига бевосита банк муассасалари орқали етиб бориши назарда тутилса, бу тадбиркорлик билан банк ўртасидаги ҳамкорлик тобора мустаҳкамланиб бораётганидан дарак беради. Бироқ тадбиркорликни қўллаб-қувватлашга бел боғлаган банк ходимлари булар билан чекланмоқчи эмас. Шуни назарда тутиб, банк бошқармаси шу йил охиригача яна 5 та "минибанк" шаҳобчасини очишни мўлжаллаб қўйган. Бу эса фермер хўжаликларининг оғирини енгил қилиб, ортиқча ташвиш ва харажатлардан халос қилишда муҳим ўрин тутади.

Абдулла СОБИРОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Jurnalist tekshiruvi

ЧИҚМАЁТГАН НАТИЖА

Чироқчи туманидаги "Зарбдор" ширкат хўжалигидан таҳририятимизга шикоят хати йўллаган Қодир Маҳмашукуров ва Бекмирза Аҳмедовларнинг арзномаси шундай сатрлар билан бошланади: ***"Ширкат хўжалигимизда бир неча йиллардан буён халқ мулки аёвсиз талон-тарож этилмоқда. Хўжалигимиз раҳбари Хосият Соатова «ўзи хон, кўланкаси майдон» қабилида иш юритмоқда..."***

Хатда баён этилган бу каби кўпдан-кўп важларни ўрганиш учун хўжаликка боришдан олдин туман ҳокимлигига учрашишни лозим топдик. Туман ҳокимлигида шикоятчилар томонидан турли идораларга ёзилган бир хил мазмундаги ўнга яқин шикоят хатлари ва туман ҳокимлиги ҳамда унинг тегишли комиссиялари томонидан ўтказилган текшириш якунлари ва жавобларни қўлимизга тутқазишди. Уларни бирма-бир ўрганиш чоғида маълум бўлдики, шикоят аризаларидаги битта банд туман ҳокими ўринбосари Ш. Шокиров томонидан текширилиб, тегишли жавоб хати йўлланган. Унда айтилишича, ҳақиқатан ҳам, "Зарбдор" ширкат хўжалигида ноқонуний равишда аҳолига ер участкалари бериб юборилган ва ушбу ерларга аҳоли томонидан қишлоқ хўжалиги экинлари экилган. Бу тўғрида хўжалик ер тузувчи муҳандиси Б. Рўзимуродовга нисбатан маъмурий чора қўлланилиб, жаримага тортилган.

Мазкур ҳужжатлар билан танишиб чиққанимиздан сўнг хўжаликка йўл олдик. У ерда маълум бўлдики, хўжаликнинг 6-бригадасидан 0,67 га, 8-бригадасидан 0,65 га ер майдони томорқа учун ноқонуний бериб юборилган. 7-бригададаги 0,53 га ер майдони ҳозирги вақтда бўш турибди. Умуман олганда, хўжалик бўйича жами 1,32 га ер майдони томорқа учун ўлчаб берилган. Буни қарангки, ҳанузгача бу ерлар ўз ихтиёрига қайтариб олиниши шарт ва зарур бўлса-да, хўжалик бу ишни уддалагани йўқ. Унга эгалик қилганлар эса қайтаришни истамайди. Чунки баъзилар аллақачон қурилиш бошлаб қўйишган.

Шикоят хатида баён этилганларни изоҳлаб беришни сўраб, хўжалик раисига мурожаат этдик.

— Шу хат бўйича текширишга келган балки сиз элликинчи одамдирсиз. Ёзаверсин, барибир натижа чиқмайди, — деди Хосият опа.

— Битта банди тасдиқланибдику...

— Ҳа, шу масалада хатоликка йўл қўйганмиз. Мен бир хонадонда тўрт-беш келин билан сиқилиб қолган оилаларга туман ҳокимлигининг фармойишисиз 0,6 сотихдан ер бериб юборганман.

— Шикоят йўллаган Қодир Маҳмашукуровнинг оиласи ҳам катта экан-ку, нега энди у кишига ҳам кўп қатори томорқа бермадингиз?

— У кишига томорқа беришнинг иложи бўлмади.

— Энди-чи?

— ...

Опадан шикоятчиларни топиб, важларини биргаликда ўрганиб чиқишни илтимос қилдик. Аммо раис бу таклифга рози бўлмади.

— Шунча ёзган аризаларимизни ҳеч ким бизнинг гувоҳлигимизда текширмади. Биз ноҳақ бўлсак, қонун олдида жавоб беришга тайёрмиз,— дейишди шикоят хати муаллифлари салом-аликдан кейин. Уларнинг таклифи билан аризанинг 3-бандида кўрсатилган "хўжаликнинг чорва фермасига қарашли молхона бузиб ташланиб, қурилиш материаллари талон-тарож қилиб юборилди", деган важ бўйича фермага йўл олдик. У ерга бориб шунга амин бўлдикки, айни пайтда хўжалик фермасида қорамоллар сони 197 бош бўлиб, уни Эшқул Шодмонов ижарага олган экан. Бузилган молхонанинг ўрни турибди. Чорва ҳисобчиси Б.Соатовнинг "тушунтириш хати" бўйича, ўша молхона хўжалик балансида 97 минг сўм турар экан. Бино бузилгандан сўнг яроқли қурилиш материаллари бозор нархида 300 минг сўм деб далолатнома тузилган. Бироқ бу материалларнинг қачон, қаерга ишлатилгани ёки сотиб юборилгани ҳақидаги ҳужжатлар архивга топшириб юборилган экан. Шу боис бу ҳужжатлар билан танишишнинг имкони бўлмади.

Аризада кўрсатилган "Хўжалик фермасидаги зотли моллар ўрнига жайдари моллар алмаштирилган" деган далил журналистик суриштирувимиз давомида ўз тасдиғини топмади. Аммо аризадаги «Хўжаликда бир неча гектар ер ноқонуний равишда томорқа учун ажратилган», деган важ тўғри эканлиги аён бўлди. Бироқ хўжалик ер тузувчиси Б.Рўзимуродов "бу ерларни одамларга мен ўлчаб бермаганман. Жами 1,86 га ер майдонини Найманмой қишлоғидан бригадир Эсон Дармонов, Чаппаариқ қишлоғидан Жомурод Бобоевлар ўлчаб берган", деб туриб олди. Чаппаариқ қишлоғига бориб, Жомурод Бобоев билан учрашганимизда, у киши "мен ўлчаб берганим йўқ ва ҳеч нарсани билмайман", деб жавоб қайтарди...

Аризанинг яна бир бандида кўрсатилган «шартнома асосида терак экиш учун берилган ерларга номигагина терак экилиб, қолган қисмига ижарадагилар ўз билганича ғалла ва такрорий экинлар экиб келмоқда», деган важ ҳам деярли тасдиғини топди. 1998-99 йилларда шартнома асосида терак экиб етиштириш учун ер олган 4 нафар ижарачидан бири Дилором Мейлиеванинг ижарачилик фаолияти билан танишганимизда, 1 гектар ер майдонининг ярмидан кўпига Калифорния тераклари экилганининг гувоҳи бўлдик. Бироқ бу кўчатлар экилганига 4-5 йил бўлса ҳам ишловнинг мазаси бўлмагани учун каттармаган. Қолган қисмига бу йил баҳорда 2-3 қатор терак қаламчаси қадалган. Орасига эса ғалла экиб, ўриб олинган. Демак 1 гектардан зиёдроқ майдоннинг 4-5 йиллик ҳосилидан ҳозирча дарак йўқ, дейишимизга асос бор. Эртага бунинг ҳисоб-китобини ким беради?

"Хўжаликда 1996 йилдан то ҳозиргача ишловчи оналарга берилиши лозим бўлган нафақа ва "суюнчи пуллари" ўз вақтида берилмайди...", деган далил ҳам нафақа ҳисобчиси ва бош ҳисобчи Х. Сафаров берган маълумотга асосан тасдиқланди. Яъни 9 нафар она 2 ёшгача бўлган болалари учун, 61 нафар она "суюнчи пуллари"ни олиши лозим бўлгани ҳолда уларга тўланиши керак бўлган 644140 сўм нафақа пуллари ҳозиргача тўланмаган. "Нега бундай?"-деган саволимизга бош ҳисобчи "Хўжалик даромад кўрса, бу пулларни натура ҳисобида тўлаймиз», деб жавоб берди. Хўжаликнинг қачон даромад кўришини эса ҳозирча ҳеч ким билмайди. Энди аризанинг 5-бандида кўрсатилган "Хўжаликдан Яккабоғ туманидаги "Ҳисор" хўжалигига қарзга берилган 94 тонна буғдой эвазига 10 тонна арпа ва 7 бош от олиб келингани ва бу отлардан ҳозирда бир боши ҳам йўқлиги" ҳақидаги важга келсак, бугунги кунда 7 бош йилқидан 1 боши хўжалик ҳисобида ишчи от сифатида сақланаётир, 6 бош йилқи иш ҳақи ҳисобига 150 минг сўмдан баҳоланиб, сотиб юборилган экан. Афсуски, бу ҳужжатлар ҳам архивда бўлгани учун ўрганиб чиқишнинг иложи бўлмади...

Хуллас, Чироқчининг "Зарбдор" ширкат хўжалигида шунақа гаплар. Ўйлаймизки, вилоят ва тумандаги мутасадди раҳбарлар, қолаверса, "Зарбдор" ширкат хўжалиги бошқаруви ушбу ноаниқликларга якун ясашади.

Ғози РАҲМОН,
"Инсон ва қонун" мухбири

Taklif

АНОНИМЛИК ЎРГАНИЛСИН...

Яқинда бўлиб ўтган Олий Мажлиснинг навбатдаги сессиясида 1994 йил 6 майда қабул қилинган **"Фуқароларнинг мурожаатлари тўғрисида"**ги Қонуннинг янги таҳрир лойиҳаси тасдиқланиб, халқ муҳокамасига қўйилди.

Албатта, бу — бежиз эмас. Чунки ҳаётнинг ўзи бугун бу қонунга айрим ўзгартиришлар ва қўшимчалар киритишни тақозо этмоқда. Шундан келиб чиқиб, ҳуқуқшунос сифатида Қонуннинг 2-моддаси тўғрисида баъзи фикр-мулоҳазаларимни билдириб ўтмоқчиман. Маълумки, қонуннинг мазкур моддасида, агар мурожаатларда фуқароларнинг фамилияси, исми, отасининг исми, яшаш жойи тўғрисидаги маълумотлар кўрсатилган бўлса, уни кўриб чиқиш, акс ҳолда бундай мурожаатларни аноним деб ҳисоблаб кўриб чиқмаслик қайд этилган.

Аммо ҳаётда баъзан шундай ҳоллар ҳам учрайдики, қонун доирасида иш тутиш имкони бўлмай қолади. Масалан, мурожаатларда фуқароларнинг фамилияси, исми, отасининг исми, яшаш жойи ва ҳатто мурожаатнинг аниқ мазмуни қайд этилган бўлади. Аммо бу мурожаатни ўрганиш жараёнида унинг (яъни, ариза, шикоят ёки таклиф назарда тутилмоқда) мурожаатда исм-шарифи қайд қилинган шахсга тегишли эмаслиги аён бўлади. Бошқача айтганда, кимдир нолоҳис ниятда ўзганинг номидан юқори идораларга шикоят ёзиб юборади. Албатта, бундай пайтда мурожаатни ўрганаётган мутасадди ходимларнинг қанчалик овора бўлиши, устига-устак мурожаатни ёзмаган шахснинг айбсиз айбдор аҳволига тушган ҳолатни кўз олдингизга келтирсангиз, кўп нарса ўз-ўзидан равшан бўлади. Энг ачинарлиси, давлат маблағи беҳуда совурилади.

Шундан келиб чиқиб, таклиф қилардимки, ҳар бир мурожаат муаллифи ўз ариза, шикоят ёхуд таклифидаги имзони тасдиқлатиб (масалан, нотариус ёки касалхонада даволанаётган бўлса, даволаш маскани раҳбарига, ҳарбий қисмда бўлса, ҳарбий қисм командирига ва ҳоказолар), сўнгра белгиланган манзилга юборса, мурожаатни ўрганувчи мутасадди идора ушбу мурожаатнинг аноним эмаслигини илгаридан билиб, уни текшириш ёки ўрганишга киришади. Агар муҳокамага қўйилган қонун лойиҳасида бу ҳолат ўз ифодасини топса, аноним мурожаатлар деган тушунча ўз-ўзидан йўқолиб кетарди.

Энди масаланинг иккинчи томонига эътибор қаратадиган бўлсак, ҳаётда айрим мансабдор шахсларнинг хато-камчиликларини ифода этган мурожаатларни ўрганиш жараёнида мурожаат эгаларини турли йўллар билан қўрқитиш ёки тазйиқ ўтказиш орқали ҳақиқат баён этилган мурожаатини анонимга чиқариб, оқибатсиз қолдириш ҳоллари учраши мумкин. Шунингдек, агар мурожаатдаги имзо тасдиқланиб юборилса, лекин уни тасдиқлаган шахсларнинг интизомсизлиги туфайли мазкур маълумотлардан шикоят қилинаётган шахслар воқиф бўлса, муаммо муаммолигича қолиб кетиши мумкин.

Шу сабабли аноним тарзда ёзилган мурожаатларни ҳам кўриб чиқишга қонун асосида рухсат бериш лозим, деб ўйлайман.

Бу ўринда халқимиз муҳокамасига қўйилган **"Фуқароларнинг мурожаатлари тўғрисида"**ги Қонуннинг янги таҳрири лойиҳасининг бир кичик жиҳати ҳақида сўз юритдик. Ўйлаймизки, халқимиз бу масалага ўз муносабатини билдиради ва пишиқ, мукаммал қонун яратилишига ўз ҳиссасини қўшади.

Т. ҚОРЁҒДИЕВ,
ҳуқуқшунос

ПРОКУРОР НАЗОРАТИ НИМА?

Аввало шуни таъкидлаш жоизки, **“Прокуратура тўғрисида”**ги Қонуннинг иккинчи моддасида прокурор назоратининг мақсад ва вазифалари аниқ белгилаб қўйилган. ЖПКнинг 34-моддасида эса, прокурор суриштирув ва дастлабки тергов босқичларида ЖПКнинг 243, 382, 388, 558-моддаларида назарда тутилган ваколатларни амалга оширади, деб қайд этилади. Яъни прокурор суриштирув ва дастлабки тергов идораларидан жиноят ишларини текшириш учун содир этилган жиноятларга оид тезкор-қидирув, суриштирув, дастлабки тергов ишларининг борилишига доир ҳужжатлар, материаллар ва бошқа маълумотларни талаб қилиб олиш ҳуқуқига эга.

Прокурор жиноят содир этган шахсларни қидириш тўғрисида ёзма кўрсатмалар беради. ЖПКга шарҳларда қидирув тўғрисида қуйидагича тушунча берилган: **“Қидирув, бу авваламбор иш бўйича айбланувчи шахс аниқланмаган бўлса, у ҳолда уни аниқлаш, қидирув тушунчасига кирмайди, балки бу жиноятни очиш ва тергов қилиш тушунчасига мосдир”.**

Қидирув эълон қилиш учун унинг ҳуқуқий асоси сифатида ЖПКнинг 365 моддасини келтириш мумкин. Яширинган айбланувчининг қидирувини (мувозий равишда) дастлабки тергов билан олиб бориш мумкин, лекин қидирувни бошлашдан олдин айбланувчи ҳақиқатдан яширинганлигини аниқлаш керак. Қидирувни эълон қилишдан аввал айбланувчининг шахси тўғрисида тўлиқ ва муфассал ахборотни йиғиш лозим. Бу эса гувоҳларни сўроқ қилиш, телефон сўзлашувларини эшитиш, почта-хат хабарларини хатлаш, ҳужжатларни кўздан кечириш ва бошқа кечиктириб бўлмайдиган тергов ҳаракатларини ўтказиш йўли билан амалга оширилади.

Айбланувчини қидиришда терговчи суриштирув идораларининг кучидан фаол фойдаланади. Айбланувчига нисбатан қидирув эълон қилинганидан сўнг терговчи далилларни йиғиш ҳаракатларини амалга ошириб бораверади ва айнан шу пайтда яширинган айбланувчини топиш мақсадида қидирув режасини тузади ва дастлабки тергов режасига ўзгаришлар киритади.

Айбланувчини қидиришда процессуал ҳаракатларни, суриштирув идораларининг тезкор-қидирув чораларини узвий боғлаб ўтказиш керак. Терговчи суриштирув идораларига қидирув ўтказиш тўғрисида тегишли топшириқлар бериш ва улардан топшириқни қандай бажарилганлиги бўйича тегишли ахборотларни талаб қилиб олишга ҳақлидир.

Қидирув ҳаракатлари тергов ва тезкор қидирув ҳаракатларининг йиғиндиси сифатида тан олинади. Агар қидирув ҳаракатлари самарасиз якунласа, терговчи бу тўғрида прокурорга хабар бериш ҳуқуқига эга. Прокурор суриштирув идорасига тегишли кўрсатмалар бериши мумкин ва улар суриштирув идоралари учун мажбурийдир.

Қидирувдаги шахс аниқланиб қўлга олинганда, прокурор ушбу шахсни шахсан сўроқ қилиб, унинг шахсини ҳамда содир этилган жиноят ҳолларини аниқлаш ва қандай сабабларга кўра тергов ёки суддан яширинганлигини билиш лозим. Шунингдек, терговдан яширинган шахсга нисбатан эҳтиёт чорасининг оғирроқ турини қўллаш мумкин.

Агар шахс Республика ҳудудидан ташқарида ушланган бўлса, у ҳолда бу шахсни халқаро ҳуқуқий қоидаларига асосан Ўзбекистон Республикасига олиб келиш кўзда тутилиши лозим. Бу экcрадиция муносабатлари тегишли хорижий давлат билан Республикамиз ўртасида тузилган халқаро ҳуқуқий шартномага асосан амалга оширилади.

Шахсни қидирув Интерпол тизими орқали ҳам эълон қилиниши мумкин, бунинг учун ушбу ташкилотда мавжуд бўлган қоидаларга бўйсуниш лозим бўлади.

Прокурор яширинган айбланувчиларнинг қидирувини қонун доирасида ва ўз вақтида олиб борилишини текшириб, тўхтатилган ишлар бўйича қидирув ишларининг қай даражада олиб борилаётганлиги, уларнинг натижасиз қолмаслиги учун ўз ваколати доирасида назорат қилиб боради. Бундан ташқари улар шахси аниқланмаган жиноятлар юзасидан мазкур жиноятни содир этган шахсни аниқлаш борасида тергов ва тезкор қидирув ҳаракатлари қандай ҳолатда амалга оширилаётганлигини ҳам текшириб бориши лозим.

Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори томонидан 1996 йил 20 сентябрда қабул қилинган **“Фуқароларни ушлаш, ҳибсга олиш ва жиноий жавобгарликка тортишда уларнинг Конституциявий ҳуқуқларини таъминлаш юзасидан прокурорлик назоратини янада кучайтириш ҳақида”**ги 25-сонли, 1994 йил 31 январда қабул қилинган **“Ўзбекистон Республикаси прокуратураси криминалистика бўлими ва қуйи тармоқ криминалист прокурорлари фаолиятини ташкил этиш ва такомиллаштириш тўғрисида”**ги 14-сонли буйруқларига биноан прокурор суриштирув идораларига шахсларни ушлаш, мажбурий келтириш, қамоққа олиш, қидириш, тинтув ўтказиш, олиб қўйиш ва бошқа тергов ҳаракатларини бажариш тўғрисидаги қарорларни ижро этишни топширади. Шунингдек, прокурор ёки прокуратура идорасининг терговчиси юритувидаги ишлар юзасидан жиноятларни очиш ва жиноят содир этган шахсларни аниқлаш учун зарур чора-тадбирлар кўриш тўғрисида кўрсатмалар беради.

Прокурор суриштирувда, дастлабки терговда иштирок этади ҳамда зарур ҳолларда ҳар қандай иш бўйича айрим тергов ҳаракатларини шахсан бажаради ёки терговни тўлиқ амалга оширади.

Хулоса сифатида шуни айтиш жоизки, жиноят содир этиб жавобгарлигидан қочиб юрган шахсларни қидириб топиш ҳаракатини амалга оширувчи мансабдор шахсларнинг ваколатини кучайтириш, уларнинг ҳаракатини мувофиқлаштириб тартибга солиш, кераклi назорат ўрнатиш тизимини яратиш мақсадида Ўзбекистон Республикасининг **“Тезкор Қидирув фаолияти тўғрисида”**ги қонунни қабул қилиш мақсадга мувофиқдир.

Абдужаббор ҚУРБОНОВ,
юридик фанлари номзоди

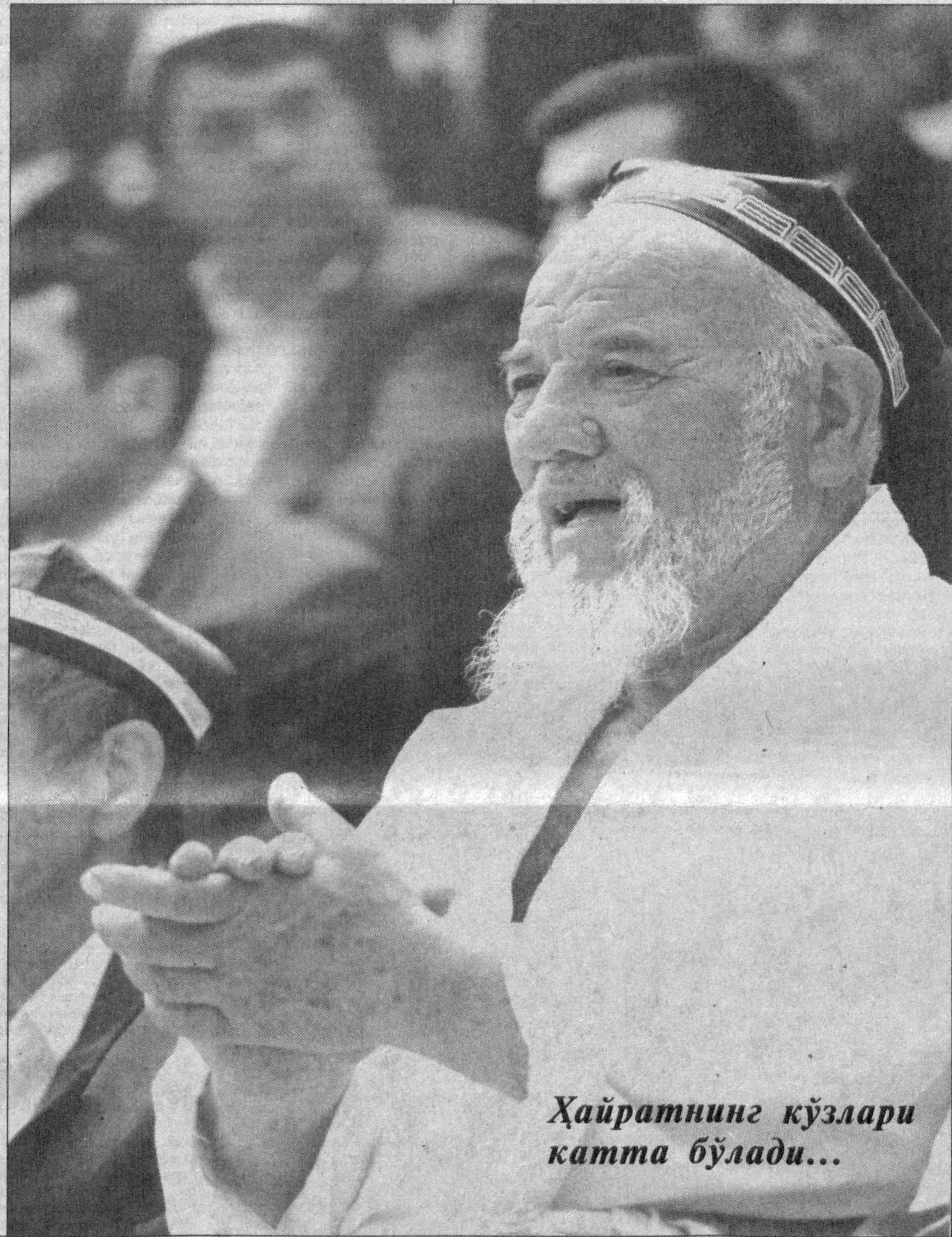

Ҳайратнинг кўзлари катта бўлади...

Huquqiy ma`rifat

КРИМИНАЛИСТИК ЭКСПЕРТИЗА

Ҳар бир содир қилинган жиноят бўйича тергов ишини юртиш ва одил судловни таъминлашда криминалистика техникасига асосланган ва турли махсус билимларни қўллаш билан ўтказиладиган экспертизалар муҳим аҳамиятга эга.

Эксперт деб муайян соҳада (илм, фан, техника, санъат ёки ҳунарманд) профессионал билимга ва процессуал ҳуқуқий ваколатга эга бўлган шахсга айтилади. Бошқача айтганда, эксперт фан, техника, ҳунар, санъат соҳасидаги махсус билимни эгаллаган, экспертиза муассасаларидан бирида ишловчи процессуал иштирокчидир. Унинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари бевосита жиноят процессуал иштирокчи сифатида Жиноят процессуал Кодекснинг 68-моддасида белгиланган.

Криминалистик экспертизанинг энг аҳамиятга молик жиҳати шундаки, содир этилган жиноятни дастлабки тергов қилиш жараёнида, шунингдек, уни суд муҳокамасида текширув вақтида иш учун аҳамиятли бўлган қатор ҳолатлар юзасидан махсус билим, яъни фан, техника, саноатнинг муайян соҳаси ёки касбни қўллаб текширув ўтказиш ва шунинг асосида тегишли маълумотларни олиш зарур бўлади. Масалан, ҳодиса содир бўлган жойда топилган қўл-бармоқ изи ким томонидан қолдирилгани, отилган ўқ ёки гильза қандай ўқотар қуролдан отилгани, ашёвий далил бўлган ҳужжатнинг қўлёзма матни, имзолари ким томонидан ёзилгани каби масалаларни ҳал этишга тўғри келади. Бундай текширувлар махсус билимга эга бўлган шахслар томонидан ўтказилади ва аниқлаштирилиб, маълум бир хулосага келинади. Махсус билим талаб қилинадиган ҳолатлар процессуал ҳаракат сифатида Жиноят процессуал Кодексининг 172-моддасида қайд этилган: **“Иш учун аҳамиятли ҳолатлар тўғрисидаги маълумотларни фан, техника, санъат ёки касб соҳаси бўйича билими бўлган шахс ўтказадиган махсус текшириш орқали олиш мумкин бўлганда экспертиза тайинланади”.**

Экспертизанинг энг асосий вазифаси олиб борилган текширишлар натижасида аниқ бир шахс, объект далилий ашё, моддий қолдиқлар, излар юзасидан уларнинг айнанлиги ёки қайси гуруҳга мансублиги ҳақида маълумот беришдир. Ана шу олинган маълумот орқали тегишли тергов ва судга номаълум бўлган ҳолатлар равшанлашади.

Суриштирувчи, терговчи ёки суд органлари жиноят ишини юритиш давомида маълум бир ҳолатлар бўйича махсус билимга эга бўлган шахс (эксперт)лар номига экспертиза ўтказиш турига қараб криминалистик экспертиза процессуал қонун талаби даражасида расмийлаштирилиб, тайинланади ва эксперт хулосаси олинади. Расмийлаштиришдан олдин экспертиза тайинлашга тайёргарлик кўрилади, экспертиза текшируви учун юбориладиган материаллар (ашёвий далиллар ва бошқа объектлар) аниқлаштирилади ва ЖПКнинг 180-моддаси талаби асосида экспертиза тайинлаш тўғрисида суриштирувчи, терговчи қарор, суд эса ажрим чиқаради. Унга кўра, суриштирувчи, терговчи ва суд экспертиза тайинлаш учун асос бўлган сабаблар, экспертизага юборилаётган ашёвий далиллар ва бошқа объектларнинг қачон, қаерда, қайси ҳолатда топилгани ва олингани, иш материаллари бўйича экспертиза ўтказишда эса эксперт хулосаси асосланиши лозим бўлган маълумотлар, эксперт олдига қўйилган саволлар, экспертиза муассасининг номи ёки экспертиза ўтказиш топширилган шахснинг фамилияси кўрсатилиши каби жиҳатлари мавжуд бўлиши лозим.

Экспертиза белгиланган талаб даражасида тайинланганидан сўнг эксперт тадқиқотнинг жараёни ва натижаларини махсус процессуал ҳужжат-эксперт хулосасида баён этилади. Эксперт хулосаси процессуал қонуни асосида расмийлаштирилади (ЖПК 184-модда) ва хулоса берган эксперт мазкур хулосаға шахсан жавобгардир.

Эксперт хулосаси — иш бўйича далиллардан бири ҳисобланади. Хулосани баҳолаш муҳим процессуал ҳаракатлардан бири бўлиб, у суриштирувчи, терговчи ва суд томонидан ҳамма далиллар каби баҳоланади. Аммо хулоса муқаррар далилий кучга эга бўлмайди. Хулоса муқаррар далиллардан бири бўлиши учун процессуал қоида бўйича баҳолаб чиқилиши керак (ЖПК 95, 187-моддалар). Эксперт хулосаси бошқа далиллар каби ишга алоқадорлиги, мақбуллиги ва ишончлилиги нуқтаи назардан баҳоланади.

Криминалистик нуқтаи назарда олиб қараганда, эксперт хулосаси ишдаги тўпланган бошқа далиллар билан таққослаб кўриш йўли ва ўтказилган текширишнинг тўғрилиги нуқтаи назаридан баҳоланади. Яъни экспертнинг хулоса фикри илмий жиҳатдан қанчалик асосли экани текширилиши бўйича текшириш объектларининг ҳақиқийлиги текширилиб кўрилади.

Шунингдек, иш бўйича тўпланган бошқа далиллар билан биргаликда унинг илмий асослангани ва экспертиза ўтказиш учун белгиланган барча процессуал қоидаларга риоя этилгани нуқтаи назари билан ҳам баҳоланади.

Баъзида экспертнинг хулосасига суриштирувчи, терговчи ва суд томонидан қўшилмаслик ҳолатлари ҳам бўлади. Бу ҳолат ЖПКнинг 187-моддасига асосан хулосага қўшилмаслик қарор ёки ажрим билан асослантирилади ва лозим топилса, қайта ёки такрорий экспертиза тайинланади. Иш бўйича бир неча экспертиза ўтказилган ва экспертлар бир хил фикрга келмаган бўлса, суриштирувчи, терговчи ёки суд баъзи экспертларнинг хулосаларига қўшилиш ва бошқа экспертларнинг хулосаларига қўшилмаслик тўғрисидаги ўз фикрларини қарор ёки ажримда асослаб бериши лозим бўлади.

Маълумки, ҳар бир жиноят ҳар доим бир хил усул ва услубларда содир этилмайди. Шу боис уларга нисбатан иш юритишда ҳам мураккаб вазиятлар юзага келади. Шунинг учун суриштирув, тергов ва суд учун янги усул ва услубларни доим ўрганиш лозим. Зеро, фан-техниканинг ривожланиши криминалистика соҳасининг ҳам такомиллашишини тақозо этмоқда. Шу қатори криминалистика тармоғида муҳим ўрин тутадиган криминалистик экспертизанинг имкониятлари ҳам кўпайиб бораяпти. Бу эса жиноят ишини юритишнинг жадаллашиши ва жиноятчиликнинг олдини олишга хизмат қилмоқда.

Зокир БАРНОЕВ

Sinmagan haqiqat

АДОЛАТНИНГ УЗОҚ САФАРИ

СУД ОЧЕРКИ

1997 йилнинг 21 январ куни Марказий банкнинг Сурхондарё вилояти Бош бошқармаси бошлиғи А. Худойқулов қўл остидаги ходимлари — бошқарманинг валюта-иқтисод бўлимида биринчи тоифали иқтисодчи вазифасида ишловчи Бедил Аҳадов ва банкнинг носавдо операциялари бўлими бош иқтисодчиси Зафар Хонназаровни ҳузурига чорлади.

— Сариосиё туманида жойлашган "Чумчуқлижар" пул айирбошлаш шаҳобчасининг иш фаолиятини ўрганиш учун эртага хизмат сафарига жўнайсизлар. Икки кундан кейин сафар натижасини менга маълум қиласиз.

Шу тариқа хизмат сафарига отланишган икки ҳамкасб "Чумчуқлижар" пул айирбошлаш шаҳобчасининг фаолияти билан танишишга киришишди. Текшириш жараёнида улар жиддий камчиликларни аниқлашди. Жумладан, шаҳобчанинг эшик-деразалари қулфланмаслиги, темир қопламалар, алоқа воситалари, валюта ва қимматли қоғозларни сақлаш учун пўлат сандиқларнинг йўқлиги боис хазиначи ва назорат ходимлари хорижий валюта ва пулларни қонунга зид равишда уйларида сақлашаётгани маълум бўлди. Энг ёмони, шаҳобча қонунга хилоф равишда рухсатномасиз фаолият кўрсатаётгани, бу эса Марказий банкнинг "Пул айирбошлаш шаҳобчалари тўғрисида" ва "Пул айирбошлаш шаҳобчаларини рўйхатга олиш тўғрисида"ги йўриқномаларига мутлақо жавоб бермаслиги аниқланиб, бу ҳақда тегишли далолатномалар тузилди. Сафардан қайтишгандан сўнг бу ҳақда бошқарма бошлиғига ёзма равишда ахборот беришди. Шундан сўнг аниқланган камчиликлар юзасидан Марказий банк ҳам хабардор этилди.

Кўриниб турибдики, бир қарашда Бедил Аҳадов ўзига берилган топшириқни бекаму кўст бажарган. Шу ўринда бир ҳолатга изоҳ бериб ўтиш жоиз. Гап шундаки, Б.Аҳадов ва З.Хонназаровлар хизмат сафарида ушбу шаҳобчанинг молиявий аҳволини эмас, (бунинг учун махсус рухсатнома бўлиши лозим) балки бу ердаги шароит, керакли бўлган техник воситалар, валютани сақлаш тартибларининг талабга жавоб беришбермаслигини текширувдан ўтказишган, холос. Бошқача айтганда, уларга шаҳобчани молиявий жиҳатдан тафтиш қилиш — валютани олинган квитанциялар билан солиштириш, камомад бор-йўқлиги аниқлаш кафолати берилмаган. Шу сабаб ҳар иккала мутахассис шаҳобчада молиявий тафтиш ўтказишмаган ва шаҳобчада камомад бор-йўқлигини билишга ҳам уринишмаган. Бунга уларнинг ҳақлари ҳам йўқ эди.

Энди буёғини эшитсангиз, хизмат сафари якунланиб, иккала мутахассис томонидан "Чумчуқлижар" пул айирбошлаш шаҳобчасида йўл қўйилган камчиликлар бартараф этиш тўғрисида билдирги ва далолатномалар тузилиб, уларни бартараф этиш учун кўрсатмалар берилса-да, шаҳобчада аҳвол ўзгармади. Яъни "хўп бўлади, бажарамиз" қабилида иш тутилди. Шаҳобчадаги шароит қонун талабларига жавоб бермаса-да, у ўз фаолиятини яна давом эттираверди. Бу эса тушум валюталарини шаҳобча ходимлари томонидан талон-тарож этишга имкон яратди. Орадан кўп вақт ўтмасдан, аниқроғи, 1997 йил 6 март куни шаҳобча хазиначиси ва назоратчилари Б. Қўчқоров, А. Қурбонов, Ш. Нурбоевлар хазинага тушган валютани банкка келтириб топширганларида анчагина камомад борлиги маълум бўлган бўлса-да, бунинг сабабини сўраш ҳеч кимнинг хаёлига ҳам келмади.

Ниҳоят, орадан роппа-роса 52 кун ўтгач, Миллий банкнинг Термиз шаҳар бўлими ходимлари Б. Тўраев ва Х. Жабборов ушбу шаҳобчада молиявий тафтиш ўтказиб, шаҳобчада 24200 АҚШ доллари миқдорида камомад борлигини аниқлашди. Натижада шаҳобчада валюта талон-тарожлигига йўл қўйган ходимларга нисбатан жиноят иши қўзғатилди. Шу билан бирга ўзига берилган топшириқни сидқидилдан бажариб, керакли ҳужжатларни тегишли жойларга етказган Бедил Аҳадов гўё шаҳобчадаги камомадни яшириб, 500 АҚШ долларини пора сифатида олган, деган айб билан жиноий ишга жалб этилди. Иш шу даражага етдики, у жиноятчи сифатида узоқ муддатга озодликдан маҳрум этилади.

"Бедил қамалибди, 500 АҚШ доллари миқдорида пора олган экан", деган гап-сўзлар Бойсун туманида узоқ йиллар мактабда ўқувчиларга аниқ фан — математикадан сабоқ берган, ўн нафар фарзанднинг отаси кекса ўқитувчи Мўмин ака Аҳадовнинг бошини эгиб қўйди. Шундай бўлса-да, “бундай бўлиши мумкин эмас. Менинг болам бундай ишни асло қилмайди”, деган қатъий қарорни қайта-қайта такрорлашдан толмасди.

Фарзандига қўйилган айб унинг елкасини оғир тош каби босди. Бу тошни кўтариш жуда-жуда оғир эди. Ор-номус ўтида ёнган ота ўз фарзандини оқлашга киришди. Бу кураш беш йил чўзилди. Курашга шу қадар жиддий киришдики, қайта-қайта бўлиб ўтган суд мажлисларида фарзандининг айбсизлигини оқлаш учун ўзи адвокатлик қилди. Қайта-қайта шикоят хатлар ёзди. Ҳуқуқий адабиётларни ўрганиб чиқди.

"Чумчуқлижар" пул айирбошлаш шаҳобчасида 1997 йил 15 март куни якунлаган тафтиш натижасида шаҳобча ходимлари томонидан 24200 АҚШ доллар талон-тарож этилиб, камомадга йўл қўйилгани, бундан 52 кун илгари шу шаҳобчада фақат шароитни ўрганиб кетган Бедил Аҳадов учун оғир кунларни бошланиши бўлди.

Эндигина 26 баҳорни қаршилаган, банк ходимлари ўртасида ўзининг билими, бир сўзлиги, тиришқоқлиги билан анчайин обрў топган ёш биринчи тоифали мутахассис суд ҳукмига кўра 11 йилга озодликдан маҳрум этилди.

Албатта, Мўмин ака бунга чидай олмади. Мазкур ҳукмдан норози бўлиб, суднинг юқори органига кассация тартибида ариза билан мурожаат қилди. Натижада Олий суднинг жиноий ишлар бўйича судлов ҳайъати Б. Аҳадовнинг жиноий ишини кўриб чиқиб, маҳкумнинг жиноий ҳаракатини қайта малакалаб, вилоят суди ҳукмини ўзгартирди ва унга уч йиллик ахлоқ тузатиш жазосини тайинлади. Мамлакатимиз Президентининг "Амнистия тўғрисида"ги Фармонига кўра, Б. Аҳадов жазони ўташдан озод этилди.

Шу ўринда "ҳақиқат қарор топибди-ку" дейишдан олдин қуйидаги мулоҳазаларни билдириб ўтишни лозим топдик. Гап шундаки, ўша йилнинг 23 январ куни Б. Аҳадов шаҳобчадаги шароитни ўрганиш сафаридан қайтгач, орадан 52 кун ўтгандан сўнг хазиначи Б. Қўчқоров шаҳобчадаги камомадни ошкор этмай туриш эвазига унга 500 АҚШ долларини пора сифатида берган деган айб қўйилади. Қизиғи шундаки, Б. Қўчқоровнинг бу кўрсатмаси судда бир неча бор ўзгарган... Қолаверса, икки кунлик хизмат сафарида Бедил Аҳадовга шаҳобчанинг молиявий аҳволини тафтиш қилиш ҳуқуқи берилмаган. Чунки молиявий тафтиш ўтказиш учун мутахасисга махсус хизмат гувоҳномаси берилади. Яъни бунинг ўзига хос тартиб-қоидаси мавжуд. Устига-устак Б. Аҳадовнинг шаҳобчада молиявий тафтиш ўтказиш учун вақти ҳам, имконияти ҳам йўқ эди. Бу ҳақда банк соҳаси мутахассисларининг судда кўрсатмаларига эътибор беринг: "Мен банк мутахасси сифатида Бедил Аҳадовнинг бир кунда шаҳобча фаолиятини молиявий таҳлил қилиш ва камомадни аниқлаши мумкин бўлмаган иш, деб биламан. Чунки камомадни аниқлаш учун камида 3-4 кун керак бўлади. Бунинг учун аввал шаҳобчадаги кирим-чиқим ҳужжатлар, қайд этиш дафтарчасини текшириб чиқиш, кейин Миллий банкнинг Термиз бўлимига келиб, моддий жавобгар шахслар иштирокида валюта солинган ва муҳрланган махсус халтачаларни очиб, нақд валюта, ҳужжатлар ҳамда банк квитанцияларини солиштириб кўриш зарур. Ана шундан сўнгина камомадни аниқлаш мумкин. Б.Аҳадовнинг халтачани очиб кўриши амалда мутлақо мумкин эмас". Миллий банкнинг собиқ бошқарувчиси Б. Сатторовнинг суддаги кўрсатмаси.

Б. Аҳадовнинг уйида ўтказилган тинтув пайтида ҳам унинг айбини озгина бўлса ҳам тасдиқловчи бирор-бир далил топилмади.

Тергов давомида шаҳобча хазиначиси Б. Қўчқоров берган кўрсатмадан (гарчанд мантиққа тўғри келмаса ҳам) ташқари Б. Аҳадовнинг айбини исботловчи бирон-бир далилнинг ўзи йўқлигига қарамасдан унга нисбатан айблов хулосаси чиқарилди ва у ҳибсга олинди. Шунингдек, тергов ҳужжатларида шаҳобча хазиначиси Б. Қўчқоровнинг "500 АҚШ долларини камомадни яширгани учун Б. Аҳадовга бердим" деб кўрсатма бериши ҳам ўзи ўзидан пайдо бўлган эмас. Судда Б. Қўчқоров ўз кўрсатмасини бир неча бор ўзгартирган. Бироқ бунга ҳеч ким эътибор бермаган.

(Давоми бор)

Собир ЁДИКОВ,
«Инсон ва қонун» мухбири

Jahon tajribasi

ГЕРМАНИЯ: СУД ТИЗИМИ

Аввало шуни таъкидлаш жоизки, дунё мамлакатлари суд тизимида Германия суд тизими ўзининг мукаммаллиги ва бой тажрибага эга эканлиги билан алоҳида ўрин тутади.

Чунончи, ушбу давлатда суд ҳокимияти бешта асосий суд тармоқларига ажратилган. Ўз навбатида мазкур тармоқлар оддий ва махсуслаштирилган юрисдикцияларга бўлинади.

Оддий юрисдикция судлари жумласига жиноий ва фуқаролик судлари киради.

Махсуслаштирилган юрисдикция судларига эса маъмурий, меҳнат, ижтимоий ҳамда молиявий ишлар бўйича судлар киради.

Фуқаролик ишлари бўйича судлари томонидан асосан фуқаролик (цивил), яъни хусусий ҳуқуқ соҳасида келиб чиқадиган низолар ҳал қилинади. Уларга агар олди-сотди шартномаси бўйича келиб чиққан низо ёки қарздор қарзини қайтариш мажбуриятини бажармаганда ёхуд уйни ижарага олувчи уйни ижарага берган шахснинг ижара ҳақини оширишини асоссиз деб топиш тўғрисидаги ишлар муҳокама этилиши мумкин. Бундан ташқари, ушбу судлар никоҳни бекор қиладилар, тўланадиган алиментнинг миқдори, шунингдек, ота-оналарнинг ўз фарзандлари олдидаги ҳуқуқ ва мажбуриятларини белгилайди. Ушбу судлар ўғирлик ёки бошқа жиноят оқибатида шахсга етказилган зарар учун жавобгарлик масаласини ҳал қилади. Кўриниб турибдики, юқорида айтиб ўтилган низоларнинг барчаси даъволи ишлар жумласига киради.

Фуқаролик ишлари бўйича судлар ваколатига, шунингдек, даъвосиз ишларни кўриб чиқиш ҳам киради. Бундай ишлар жумласига, энг аввало, васийлик ва ҳомийлик ишлари , мерос ишларини кўриб чиқиш (васийлик ишлари бўйича судлар, мерос ишлари бўйича судлар) тўғрисидаги ишларни киритиш мумкин.

Албатта, жиноят ишлари бўйича судларнинг ваколат доираси Жиноят Кодексида ўрнатилган жиноят ҳуқуқини қўллаш орқали амалга оширилади.

Жиноят ҳуқуқига доир қоидалар Жиноят Кодекси билан бирга яна бир қатор қонунлар, масалан, «Наркотик воситалар тўғрисида»ги, «Йиғилишлар тўғрисида»ги, белгиланган давлатларга қурол-яроғларни экспорт қилиш тақиқланганлиги ҳақидаги нормани ўзида акс эттирувчи Ташқи иқтисодиёт тўғрисидаги қонунларда ўз аксини топган.

Жиноят ишлари ва фуқаролик ишлари бўйича судларнинг олий инстанцияси Федерал Олий суди ҳисобланади.

Махсуслаштирилган судлар сирасига кирувчи маъмурий ишлар бўйича судларнинг ваколатига фуқаролар билан давлат ҳокимияти ўртасида келиб чиқадиган низоларни кўриб чиқиш киради. Улар маъмурият томонидан кўрилган чоралар оқибатида ҳуқуқлари бузилган деб ҳисоблаган фуқароларга ҳуқуқий ёрдам кўрсатади.

Маъмуриш ишлар бўйича судлар масалан қурилишни амалга ошириш учун рухсатнома беришни рад қилиш тўғрисидаги қарорни бекор қилиш тўғрисидаги қарор чиқариши мумкин.

Ушбу судларга, шунингдек, ўқувчилар уларга қўйилган баҳолар асоссиз равишда тушириб қўйилганлигини кўрсатиб ҳам мурожаат қилишлари мумкин. Бундан ташқари, бу судларда янги аэропорт ёки янги автомагистрал қурилиши муносабати билан келиб чиққан низолар ҳам кўриб чиқилиши мумкин.

Бироқ шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, аввал манфаатдор шахс ҳуқуққа хилоф деб ҳисоблаган маъмурий ҳужжат устидан эътироз хати ёзиб юқори турувчи маъмурий идорага мурожаат қилиши лозим. Агар юқори турувчи идора чиқарилган маъмурий ҳужжатни қонуний ва асосли деб топса ёки эътироз хатини кўриб чиқишни рад этса, бундай ҳолда маъмурий ишлар бўйича судга мурожаат қилиш мумкин.

Маъмурий ишлар бўйича судларнинг биринчи инстанцияси маъмурий суд ҳисобланади, аппеляция инстанцияси эса ерларнинг олий маъмурий суди ҳисобланади. Ушбу судлар айрим ерларда маъмурий палата деб ҳам номланади. Ушбу судларнинг назорат инстанция суди эса — Федерал маъмурий суд ҳисобланади. Йирик техник лойиҳалар борасида, шунингдек, жамоат бирлашмалари, уюшмаларнинг фаолият кўрсатишини тақиқлаш юзасидан келиб чиқадиган низоларни кўриб чиқишда олий маъмурий суд биринчи инстанция суди ҳисобланади.

Меҳнат низолари, қоидага кўра, иш берувчи ва ходим ўртасида тузилган меҳнат шартномаси шартларининг бузилиши оқибатида келиб чиқади. Германияда бундай низоларни кўриб чиқиш меҳнат ишлари бўйича судлар зиммасига юклатилган. Ушбу судлар 1926 йилда жорий қилинган бўлиб, у Германия саноатлашган жамиятининг меҳнат ҳаётида муҳим аҳамиятга касб этади.

Меҳнат ҳуқуқий муносабатлари (масалан, иш ҳақи, ишдан бўшатиш, меҳнат муҳофазаси борасидаги муносабатлар)дан келиб чиқадиган низолардан ташқари, меҳнат ишари бўйича судлар томонидан, шунингдек, корхонани бошқаришда ишчиларнинг иштироки тўғрисидаги низолар, масалан, ишчилар вакиллик кенгаши ва корхона хизматчиларининг ҳуқуқи тўғрисидаги, шунингдек, касаба уюшмалари ва иш берувчиларнинг бирлашмалари ўртасида келиб чиқадиган низолар ҳам кўриб чиқилиши мумкин.

Меҳнат ишлари бўйича судлар юрисдикцияси уч босқичдан иборатдир. Биринчи инстанция суди бўлиб меҳнат ишлари бўйича суд, иккинчи инстанция суди бўлиб ерларнинг меҳнат ишлари бўйича суди, олий инстанция суди эса меҳнат ишлари бўйича Федерал суди ҳисобланади. Профессионал судьяларнинг ярми иш берувчиларнинг манфаатларини, қолган ярми эса ёлланиб ишлайдиган шахсларнинг манфаатларини ҳимоя қилади.

Ижтимоий ишлар бўйича судлар Германия суд тизимида алоҳида ўринни эгаллайди. Ушбу судларнинг ваколат доирасига ижтимоий суғурта, ишсизлик, бахтсиз ҳодисалар, уруш туфайли зиён кўрган шахсларнинг ижтимоий таъминоти, болаларга нафақа пули тўлаш борасида келиб чиқадиган низоларни кўриб ҳал қилиш киради.

Ижтимоий ишлар бўйича судларга мисол учун ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодиса туфайли меҳнатга қобилиятсиз бўлиб қолганлик фактини белгилашни сўраб мурожаат қилиниши мумкин. Суднинг шахсга нисбатан меҳнатга қобилиятсиз деб топиш тўғрисидаги қарори унинг ногиронлик нафақасини олишига асос бўлиб хизмат қилади.

Ижтимоий ишлар бўйича судлар юрисдицияси учта инстанция тамойил асосида тузилган: ижтимоий ишлар бўйича судлар, аппеляция инстанция сифатида ерларнинг ижтимоий ишлар бўйича судлари, назорат инстанцияси сифатида ижтимоий ишлар бўйича Федерал суд.

Фуқаролар ва молия идоралари ўртасида келиб чиқадиган низоларни кўриб чиқиш молия ишлари бўйича судлар зиммасига юклатилгандир. Германия молиявий ишлар бўйича суд амалиётига назар ташлайдиган бўлсак, бу судлар аксарият ҳолларда солиқ бошқармасининг тўлов қоғозини бекор қилиш тўғрисидаги даъво аризаларини кўриб чиқадилар. Судга даъво қўзғатишдан аввал шахс тегишли солиқ-молия идорасига солиқ бошқармасининг тўлов қоғозига эътирознома билдириши керак. Агар мазкур эътирозномa ўзининг ижобий ечимини топмаса, молия ишлари бўйича судга даъво қўзғатилиши мумкин.

Молия ишлари бўйича судларнинг чиқарган қарори устидан назорат тартибида Федерал молия палатасига шикоят қилиш мумкин.

Кўриниб турибдики, ушбу суд юрисдикцияси атиги икки инстанциядан иборатдир. Молия ишлари бўйича судларнинг таркибига учта профессионал ва иккита профессионал бўлмаган судьялар киради, молия ишлари бўйича Федерал судлар таркибига эса бешта профессионал судьялар киради.

Юқорида қайд этиб ўтилган судлардан ташқари, Германия Федератив Республикаси Асосий қонунининг 96-моддасига кўра, Федерация саноат мулкини ҳуқуқий ҳимоя қилиш ишлари бўйича судларни, шунингдек, қуролли кучлар учун ҳарбий-жиноий судларни келтириб ўтиш мумкин.

Бироқ шуни ҳам таъкидлаб ўтиш жоизки, мазкур судлар биринчи инстанциянинг умумфедерал суди сифатида таъсис этилиши мумкин. Ушбу судларнинг олий инстанцияси Федерал Олий суди ҳисобланади.

Биз юқорида Германия Федератив Республикасининг алоҳида мустақил ҳокимияти ҳисобланган суд ҳокимиятининг тизими ва унинг таркибий тузилиши билан танишиб чиқдик. Кўриниб турибдики, Германияда суд тизими тармоқларининг анча кенглиги, уларнинг махсуслаштирилганлиги ва ижтимоий ҳаётнинг ҳар бир соҳаси бўйича алоҳида профессионал судларнинг мавжудлиги каби ўзига хос хусусиятлари билан ажралиб туради.

Акмал БУРҲОНОВ

Tarix tilsimlari

374-ЖИНОЯТ ИШИ

ЁХУД ПАВЛИК МОРОЗОВ ҲАҚИДАГИ УЙДИРМА ХУСУСИДА

Бундан етмиш йилча муқаддам Россиянинг Герасимов қишлоғи чеккасидан икки ўсмирнинг ўлиги топилади. Ўлганлардан бирининг исми Павлик Морозов бўлиб, бу ном орадан унча кўп ўтмай бутун мамлакатга шов-шув бўлади.

Шўро даврида биринчи қаҳрамон пионер сифатида эътироф этилган бу болакайнинг сурати деярли барча мактабларнинг деворига осилган, кўрсатган "жасорати" ҳақидаги ҳикоялар эса мактаб дарсликларидан жой олган, ҳар бир ўқувчига унинг ҳаёти ибрат қилиб кўрсатиларди.

Ўша пайтдаги расмий маълумотларда Павлик Морозов Герасимов қишлоғидаги пионер ташкилотининг раиси ва коллективлаштириш йилларида қулоқларга қарши кураш иштирокчиси сифатида тилга олинади.

Уларда айтилишича, қишлоқ советининг раиси бўлиб ишлаётган отаси яқин қариндошларига дон-дун улашгани, яъни колхоз мулкини талон-тарож қилгани учун ўғли Павлик Морозов томонидан фош этилади ва суд қилинади. Судда Павлик Морозов ҳам иштирок этиб, "оташин" нутқ сўзлайди. Натижада отаси айбдор деб топилиб, озодликдан маҳрум этилади.

Унинг бу "қаҳрамон"лигини кўролмаган бобоси, момоси, амакиси ва чўқинтирган отаси Куликановлар тил бириктириб, уни ўлдиришади.

Мана, орадан етмиш йилга яқин вақт ўтибдики, аслида Павлик Морозов ким эди, ростдан ҳам, қаҳрамон-пионермиди, унинг ўлимига нима сабабчи бўлган, тарихга 374-рақамли жиноят иши номи билан кирган суд жараёнларидан аслида мақсад нима бўлган эди, каби саволларга жавоб изланади.

Маълумотларга қараганда, Павлик Морозовлар битта эмас, бир нечта бўлган. Улардан бири ҳақиқатдан ҳам, яшаган бўлиб, номаълум сабабларга кўра, укаси билан ёшлигида ўлиб кетган. Иккинчиси эса, ўз отасини фош этган ва бунинг учун қариндошлари томонидан ўлдирилган Павлик Морозов.

Интернет маълумотларида қайд этилишча, Колифорния университети профессори Юрий Дружников ўтган асрнинг 80-йилларидан бошлаб бу борада изланишлар олиб бориб, ўзининг "001 рақамли чақимчи ёхуд Павлик Морозов қилмиши" номли китобини ёзган.

Юрий Дружниковнинг таъкидлашича, Павлик Морозов ҳақидаги афсоналар барчаси ҳақиқатдан йироқ уйдирмалардан иборат. У орадан эллик йил ўтгандан сўнг Павлик Морозовнинг онаси Татьяна Морозова билан боғлиқ ҳолатга тўхталар экан, буни ўғлига унинг ўзи ўргатганини, ўзи ундан илтимос қилганини, эрининг бошқа аёлга уйланиб кетганлиги бунга сабаб бўлганлигини, шу тахлит эридан қасос олмоқчи бўлганлигини айтган.

Павлик Морозовнинг судда иштирок этиши, отасини қоралаб нутқ сўзлаши ва яқинлари томонидан ўлдирилиши эса кейинчалик шўро мафкурачилари томонидан ўйлаб топилган уйдирмадан бошқа ҳеч нарса эмас.

Энг қизиғи, Павлик Морозовнинг пионер бўлганлиги ҳақида ҳам жўяли бир гап айтиш қийин. Тўғри, ўша пайтда у тахминан 13-14 ёшларда бўлиб, у тенгилар пионер бўлиши табиий эди. Бунинг устига ўша пайтларда пионер ҳаракатини кучайтириш ҳақида кетма-кет кўрсатмалар ҳам чиқарилган. Бироқ гап шундаки, Герасимовдек овлоқ бир қишлоққа бу кўрсатмалар ҳали етиб бормаганди.

Ҳатто у пионер ҳам эмас эди. Унинг қишлоқдошлари пионер кимлигини билмас, ўша пайтда қишлоқда битта ҳам пионер йўқ эди.

Ўлимидан сўнг Павлик Морозов номини "достон" қилиш учун илк бор қишлоққа ташриф буюрган журналист ғалати ҳолатга дуч келади ва уни ўз кундалигига ёзиб қўяди. Журналист Павликнинг қишлоқдошларидан "У пионер сифатида галстук тақиб юрармиди" деган саволга улар ҳайрон бўлиб жавоб беришади: "Агар ҳақиқатни айтадиган бўлсак, Павлик Морозов пионер галстугини умрида кўрмаганди ҳам".

Уни пионер қилиб кўрсатиш шарт бўлганлиги учун барча терговв варақаларида, расмий ҳужжатларда у пионер дея таъриф этилади.

Ўлимидан сўнг уни қаҳрамон пионерга айлантириш, бегуноҳ яқинларини ўлимга ҳукм этиш Сталин ва унинг гумашталарига жуда-жуда керак эди.

Ҳақиқатдан ҳам, унинг яқинлари устидан уюштирилган суд атайин катта томошага айлантирилади. Суд иштирокчилари кайфу сафони ўрнига қўйишган, бунинг учун ҳамма шароит муҳайё қилинган, саҳнада эса оркестер мусиқа чалар, қора пардалар ортига эса Павлик Морозов портрети осилган бўлиб, унинг тепасига "Қотилларни отувга ҳукм қиламиз", деган сўзлар ёзиб қўйилган эди. Бу томошада айбдорларга оғиз очиб, сўз айтишга ҳам имкон берилмайди, чунки бунга ҳожат ҳам йўқ, улар устидан ҳукм аллақачон чиқарилган эди.

"Томоша" иштирокчиларининг кўпчилиги текин арoқ кайфу сафосидан, суд ижрочилари эса юқорининг топшириғини қойилмақом қилиб бажараётганларидан хурсанд эди.

Қишлоқ аҳли ва бутун мамлакат бу даҳшатли "томоша" аслида нима мақсадда уюштирилганлигининг сабабларини фақат кейинчалик англагандек бўлади.

Павлик Морозовнинг бобоси, момоси, амакиси ва Куликановлар устидан бўлиб ўтган суд жараёни халқнинг кўзини қўрқитиб қўйиш, қулоқларни ёппасига сургун қилишни бошлаш учун бир тайёргарлик эди.

Чунки Сталин мухолифлари коллективлаштиришнинг жойларда ҳеч қандай натижа бермаётганлигини танқид қилишаётган, бу эса "доҳий"нинг ғашига тегаётганди.

Свердловск вилоятида аҳвол янада оғирроқ, шунинг учун Сталинга коллективлаштиришнинг жойларда самара бермаётганлигини оқлашга бир баҳона керак эди.

Павлик Морозов ҳақидаги уйдирмалар эса сталинчиларга жуда қўл келди. Улар ана шу баҳона сабаб, ўзларининг йўлларига ғов бўлаётган барча "душман"лардан бирatўла қутулишни ўз олдиларига мақсад қилиб қўйишди.

374-рақам остидаги суд жараёни шу тахлит якун топди. Суд қилинаётганлар ўзларининг айблари нимада эканлигини ҳам билишга улгурмай, ўлимга ҳукм этилди. Шундан сўнг қулоқларни тугатиш баҳонасида мамлакатда ялпи қатағон бошланди.

Овлоқ бир қишлоқда ўлиб кетган номаълум бир ўсмирнинг ҳаётини афсона қилиш эвазига шўро мафкураси ўзининг ғайриинсоний муддаосига эришишни кўзлаган эди. Ялпи қирғин учун асос ўйлаб топилди ва шундан сўнг мамлакат улкан қирғин лагерига айлантирилди.

Хориж матбуоти асосида Абдумалик ЭШОНҚУЛОВ тайёрлади.

Asr vabosi

ЎЙЛАМАЙ БОСИЛСА ҚАДАМ...

Бугунги кунда бутун дунёда гиёҳвандликка қарши кескин кураш олиб борилаётган бўлишига қарамай, бу оғуга ружу қуювчилар сони тобора ортиб бормоқда. Бу иллатнинг сўнгги йигирма йил ичида эпидемия сингари бутун дунё бўйлаб тарқалгани эса барчани ҳушёрликка чорламоғи лозим. Шу ўринда табиий савол туғилади: хўш, наркомания нима ўзи?

У юнонча сўз бўлиб, "narke" — карахтлик ва "mania" — телбалик маъноларини англатади. Бошқача қилиб айтганда, гиёҳвандлик бир ёки бир неча хил наркотик моддалар (наша, кокаин, героин ва ҳоказо)га ўрганиб, уларни истеъмол қилмасдан туролмаслик, узлуксиз хумор тутавериш ҳолатига тушиб қолишдир.

Азалдан гиёҳвандлик моддаларини истеъмол қилиш кулфат манбаи ҳисобланган. Тарихга назар ташлайдиган бўлсак, қадимги скифларнинг қорадори тайёрлашни жуда яхши билишгани, бироқ бу доридан асосан тиббий мақсад, яъни жангу жадалларда яраланган аскарларни тинчлантирувчи восита сифатида фойдаланганини кўрамиз. Бироқ гиёҳвандлик шахсни ижтимоий фаолиятдан четга суриб, воқелик, ҳаётга бепарво қарайдиган, умуман олганда, одамгарчиликни йўқотишга олиб келувчи восита бўлгани учун ҳамма даврларда қораланган.

Афсуски, жамиятда гиёҳвандликнинг кучайиши жиноятчилик ва судланганлик ҳолатларининг ўсишига олиб келади. Баъзи кимсалар эса гиёҳвандлик моддаси сотишни тирикчилик ва бойлик манбаи қилиб олишган. Бундай ҳаракатлар мамлакатимиз қонунчилигида алоҳида эътиборга олинганини таъкидлаш жоиз. Жумладан, Жиноят Кодексининг 273-моддасида гиёҳвандлик воситалари ёки психотроп моддаларни қонунга хилоф равишда тайёрлаш, олиш, сақлаш, ташиш ёки жўнатиш, шунингдек, уларни кўп бўлмаган миқдорда қонунга хилоф равишда ўтказиш 6 ойгача қамоқ ёки 3 йилдан 5 йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланиши белгиланган. Бундан ташқари, мазкур Кодексда таъқиқланган экинларни етиштириш (270-модда), гиёҳвандлик воситалар ёки психотроп моддаларни қонунга хилоф равишда эгаллаш (271-модда), уларни истеъмол қилишга жалб этганлик (274-модда), гиёҳванд воситалари ёки психотроп моддалар ишлаб чиқариш ёки улардан фойдаланиш қоидаларини бузганлик (275-модда), қонунга хилоф равишда тайёрлаш, эгаллаш, сақлаганлик учун (276-модда) жавобгарлик назарда тутилган. Таъкидлаш жоизки, ҳар қандай шахснинг қилғиликни қилиб қўйиб, ўзининг бу ҳаракати жиноят эканини билмаслигини рўкач қилиши уни жавобгарликдан озод қилмайди.

Бугун дунё бўйича гиёҳвандлик моддалар билан боғлиқ жиноятларни амалга ошираётган шахсларнинг 75 фоиздан ортиғини 30 ёшгача бўлган ёшлар ташкил этишини ҳисобга олсак, унинг оқибатлари келажак учун нақадар хавф туғдиришини англаш қийин эмас. Асосан ота-онасидан қаровсиз қолган ёшлар, ота-онаси ҳам гиёҳванд, спиртли маҳсулотларни истеъмол қилувчи шахслар, моддий жиҳатдан қийналмайдиган оилаларнинг фарзандлари, оилада яхши тарбия топган бўлса ҳам оилавий ёки бошқа қийинчиликлар ва сабаблар билан бу йўлга кириб қолган фуқароларнинг аянчли тақдири ҳеч бир кишини бефарқ қолдирмаслиги лозим. Зеро, касалликни даволагандан кўра, унинг олдини олиш афзалдир. Ўйламай ташланган ҳар қандай қадам эса ёмон оқибатларга олиб келиши шубҳасиз.

Усмонбек РОЗИМОВ

ҚЎШНИЧИЛИК ҲАҚИГА РИОЯ ҚИЛАЙЛИК

Aks-sado

"Инсон ва қонун" газетасининг 2002 йил 13 август сонида эълон қилинган Бобомурод Эралиевнинг "Қўшничилик ҳақи ёки миллий қадрият сифатида эъзоз топган қўшничилик хусусида айрим мулоҳазалар" номли мақоласи билан танишиб чиқдик. Мақолада халқимизнинг тарихий қадриятларидан бири бўлган қўшничилик муносабатлари ва ҳозирги кундаги инсонларнинг унга қандай ёндашаётганлари хусусида сўз юритилади. Ҳақиқатдан ҳам, бу масала жуда долзарб бўлиб қолмоқда. Ўзбекистон мусулмонлари идораси мақолада кўтарилган масалани тўлиқ қўллаб-қувватлаган ҳолда, диний нуқтаи назардан унга ўз муносабатини билдиради.

Мамлакатнинг тинчлиги кўп жиҳатлардан маҳалланинг тинчлигига боғлиқ бўлади. Чунки ҳар бир киши ўз атрофида яшаётганлар билан ўзаро муроса қилиб, бир-бирига зарар етказмасдан, ҳурмат ва эҳтиром кўрсатиб яшамоғи лозим.

Ислом шариатида қўни-қўшничиликка доир ҳақ-ҳуқуқларга жуда катта эътибор қаратилган. Жумладан, Оллоҳ таоло "Нисо" сурасининг 36-оятида шундай дейди: "Ота-онангизга ҳамда қариндош-уруғ, етим ва мискинларга, қариндош қўшни ва бегона қўшнига яхшилик қилинглар!.."

Пайғамбаримиз Муҳаммад (с.а.в) ҳам ўз ҳадиси шарифларида қўшниларни меҳр-оқибатли бўлиш, бир-бирларига ҳурмат билан қараш, ҳеч қайси қўшнига азият бермасликка чақирганлар. Инчунун, Ислом дини ҳар бир нарсанинг ҳаққини адо қилишликка буюради ва бировга ноҳақ озор етказишдан қайтаради. Пайғамбаримиз (с.а.в) Жобир ибн Абдуллоҳ (р.а)дан ривоят қилинган ҳадисда шундай деганлар:

"Қўшнилар ҳақ-ҳуқуқ жиҳатидан уч хил бўладилар: биринчиси фақат битта ҳаққа эга бўлади, у қўшнилар ичида ҳақ жиҳатидан энг паст даражадагиси ҳисобланади. Иккинчисининг иккита ҳақи бор. Учинчисининг эса учта ҳақи бўлиб, у қўшнилар ичида ҳақ жиҳатидан энг афзалидур. Битта ҳақ эгаси бўлган қўшни қариндошлиги бўлмаган ғайридин қўшнидир. Унда қўшничилик ҳақи бор, холос. Иккита ҳақ эгаси бўлган қўшни эса мусулмон қўшни бўлиб, унда Ислом ҳақи ва қўшничилик ҳақи бордир. Учта ҳаққа эга бўлган қўшни эса мусулмон ва қариндош қўшни бўлиб, унда қўшничилик, мусулмончилик ва қариндошчилик ҳақлари бордир".

Қадимдан ота-боболаримиз Ислом динининг муқаддас қадриятларига катта ҳурмат билан қараган. Оллоҳга шукроналар бўлсинким, ҳозир ҳам халқимиз қўни-қўшнилар орасидаги меҳр-оқибатни сақлаб, яхши ва ёмон кунларида бир-бирларига ҳамдард ва суянчиқ бўлиб келмоқда. Мана шунинг ўзи ҳам халқимизнинг оқибатли, бағрикенглигини кўрсатади. Расулуллоҳ (с.а.в) Умар ибн Ҳаттобдан ривоят қилган ҳадисда "Мўъмин киши ўзи тўқ бўла туриб, қўшнисини оч қўймайди", деганлар.

Халқимизда ҳам "Қўшнинг тинч — сен тинч" деган ажойиб мақол бор. Албатта, бу мақолнинг замирида катта ҳикмат ётибди. Чунки инсон фақат ўзини ўйлаб, ён-атрофдагилар билан иши бўлмаса, уларнинг ҳолидан хабар олмаса, бир куни келиб ўзининг бошига оғир кун тушиб қолганида ундан ҳам ҳеч ким хабар олмайди.

Бошқа бир ҳадисда пайғамбаримиз Муҳаммад (с.а.в) "Кимки Оллоҳга ва охират кунига ишонса, қўшнисини иззат-икром қилсин", деганлар.

Расулуллоҳ (с.а.в) бир куни саҳобаларга қарата: "Қўшничилик ҳақи нимадан иборат эканлигини биласизларми?" дедилар ва сўзларида давом этиб, "Сиздан бирор ёрдам сўраса, ёрдам бермоғингиз, бетоб бўлса, бориб кўрмоғингиз, вафот этса, жанозасига қатнашмоғингиз, хурсандчилик кунида муборакбод қилмоғингиз, мусибат етганда таъзия билдирмоғингиз, унинг изнисиз иморатингизни унинг иморатидан баланд кўтариб ҳовлисига ўтадиган шабадани тўсиб қўймаслигингиздир. Агар бирор мева сотиб олсангиз, унга ҳам бирортасини ҳадя қилинг. Борди-ю, ундай қилмайдиган бўлсангиз, мевангизни унга кўрсатмай уйингизга олиб кириб кетинг ва фарзандингиз мевадан бирортасини олиб чиқиб қўшнининг боласига кўз-кўз қилмасин. Уйингизда пишаётган тансиқ таом исини қўшнининг уйига чиқарманг, акс ҳолда қўшни ночорроқ бўлса, унга оғир ботади. Аммо унга ҳам таомдан эҳсон қилиш ниятингиз бўлса, у ҳолда зарари йўқ. Оллоҳга қасамки, қўшничилик ҳақини фақат Оллоҳнинг раҳматига дохил бўладиган кишигина мукаммал адо этади", — дедилар.

Қўни-қўшничилик ҳақларидан яна бир муҳими қўшнига озор бермасликдир. Чунки Расулуллоҳ (с.а.в) қўшнига озор берган кишини мўмин ҳисобламаганлар. Инсон ҳар қанча нафл ибодатлар билан машғул бўлмасин, агар қўшнисига озор беришдан тўхтамас экан, унинг қилган тоат-ибодатлари дўзахдан сақлаб қололмайди.

Бир куни саҳобалар Расулуллоҳ (с.а.в)нинг олдиларига келиб "Фалончи аёл кундузлари нафл рўза тутади, кечалари нафл намозлар билан тунни бедор ўтказади, лекин қўшниларига тили билан озор беради", дейишди. Шунда Расулуллоҳ (с.а.в) "У аёл дўзахидир", деб жавоб бердилар.

Шундан ҳам билиш мумкинки, ҳар бир киши қилаётган хатти-ҳаракатида бу ишдан атрофдаги қўни-қўшниларимга зарар етиб қолмасмикан, деган мулоҳазани дилидан ўтказмоғи лозим. Қўшнилар ҳақ-ҳуқуқини нечоғлик кафолатлаб берганлигини ушбу ҳадисдан ҳам кўришимиз мумкин:

Расулуллоҳ (с.а.в) айтадиларки, кимнинг бирорта боғда қўшниси ёки шериги бўлса ва у ўша боғни сотмоқчи бўлса, токи қўшниси ёки шеригига шу ерни сотмоқчи эканлигини айтмагунча уни сотиб юбормасин.

Яна шуни айтиш мумкинки, агар бирор киши яшаб турган уйини сотмоқчи бўлса, бегоналарга сотишдан олдин, харидорни аввал ён-атрофидаги қўшниларидан ахтармоғи лозим. Шу билан у қўшниларининг ҳақини адо қилган бўлади.

Қўшничилик ҳаққи шунчалар нозик ва аҳамиятга молик вазифаки, Абдуллоҳ ибн Умар (р.а) Расулуллоҳ (с.а.в)дан ривоят қилишларича, у киши "Жаброил (а.с) менга қўшниларга яхшилик қилиш ҳақида шунчалик кўп васият қилдиларки, ҳаттоки мен яқин кунларда Жаброил (а.с) қўшниларни бир-бирларига меросхўр бўлишлари ҳақида ваҳий олиб келсалар керак, деб ўйлаб қолдим", деганлар.

Оллоҳ таоло барчаларимизни қўшнининг ҳақини танийдиган ва унга риоя этадиган солиҳ кишилардан қилсин. Маҳалламизни тинч ва осуда, юртимизни обод ва фаровон айласин. Халқимиз ўртасида ўзаро меҳр ва оқибатни ҳеч қачон кўтармасин.

Ўзбекистон Мусулмонлар идораси Уламолар Кенгаши

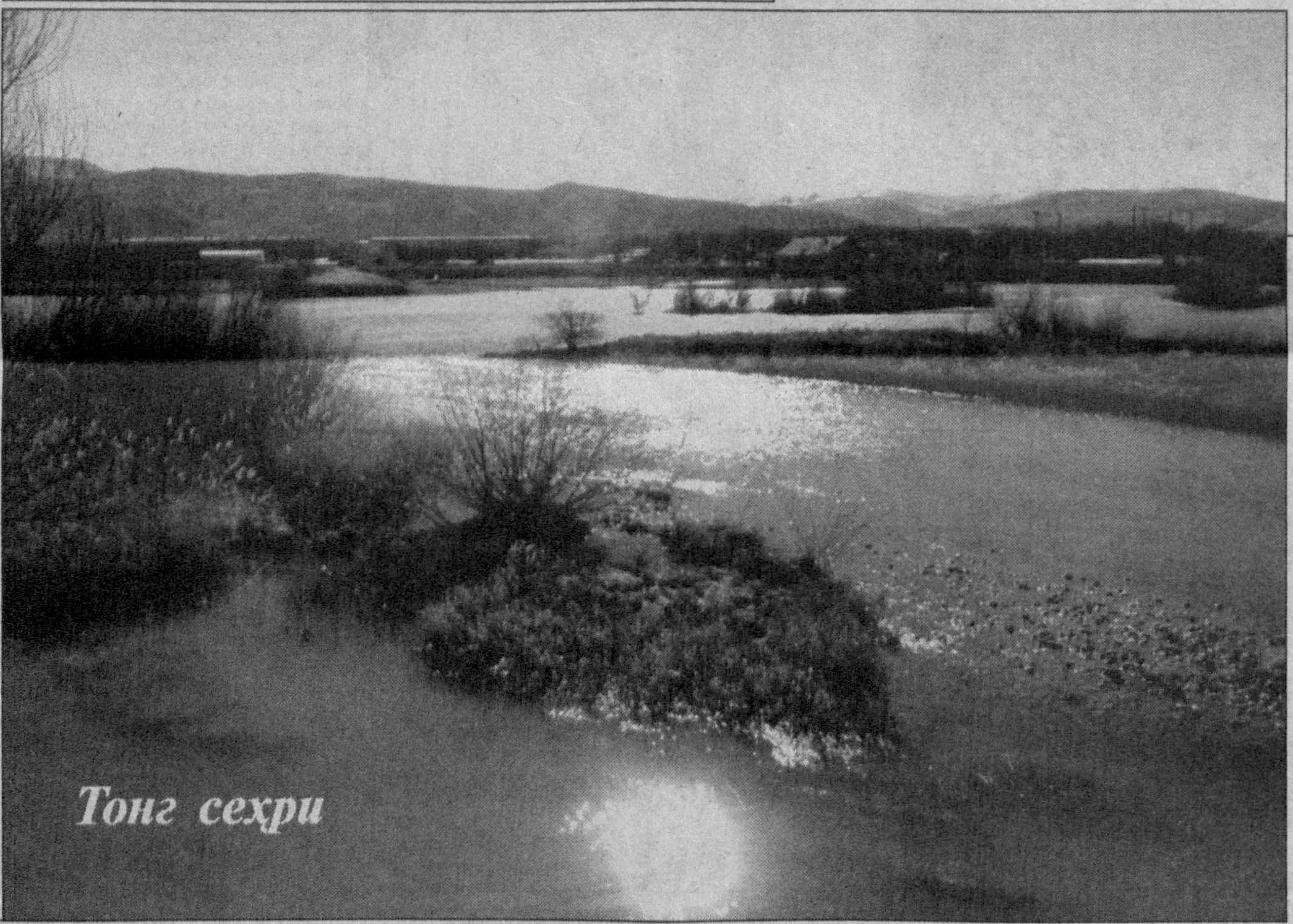

Тонг сеҳри

Nadomat

МЕҲРСИЗЛИК ФОЖИАСИ

Шундай оилалар борки, уларда меҳр ҳукмрон, эр хотинга талпинади — хотин эрга, бола-чақалар эса улар атрофида парвона. Насима ва Аъзамжонлар оиласи ҳақида эса бундай деб бўлмасди. Улар 1981 йилда турмуш қуришди. Оила дегани жуфтликда яшаш, икки қалбнинг бир мақсад сари интилиши демакдир. Улар жуфтликда яшаб, тўрт нафар бир-биридан ширин қора кўз фарзандлар топишди-ю, аммо бир мақсад сари интилишмади. Улар ўртасида меҳр-муҳаббат, тотувлик етишмади.

Насима ҳам келинчакликнинг илк дамларидаёқ куёв болага гап қайтариш билан уни ўзидан совутдими, ҳартугул, Аъзамжон ичкиликни ўзига энг яқин дўст деб билди. Кўчадан бери келмай қўйди. Ичиб келган куни уйда жанжал эди. У Насимани уриб, дўппослар, ўлдираман, деб қўрқитар эди.

Йиллар ўтган сари улар ўртасида бола кўпайди-ю, аммо меҳр кўпаймади, муҳаббат-оқибат иморати тикланмади. Аксинча, дарз кетаверди-кетаверди... Оила деган иморат вайроналик сари юз тутди. Аъзамжон ичишини ташламади. Бунинг устига Хонобод шаҳридан Патилахон деган аёлга уйланиб ҳам олди.

Уйланиши ҳам қизиқ бўлди. Шу десангиз, Насимахонни ўзини совчиликка жўнатди, тўғрироғи, боришга мажбур қилди...

Шу йил 5 май куни яна ичкиликка бўкиб келган Аъзамжон Насима билан яна жанжал кўтарди. Жанжал баҳона хотинини яна дўппослади. У бундан хафа бўлиб опасиникига кетиб қолди.

Кечқурун уйга келса, эри ҳали қайтмаган экан. Уни пойлаб тандирхонада бекиниб ўтирди. У яна маст келди-ю, уйга кириб, ўриндиққа чўзилганча донг қотиб ухлаб қолди. Насима нариги уйда ухлаб ётган Оллаёрни уйғотди.

— Отанг маст экан, — деди у ўғлига. — Уйғонса, яна мени уради, кел, қўл-оёқларини боғлаб қўяйлик.

Она-бола отанинг қўл-оёқларини арқон билан сириб боғлагач, ўғли яна хонасига ухлагани кириб кетди.

Бир вақт Аъзамжон уйғонди-ю, хотинидан қўл-оёқларини ечиб қўйишни талаб қилди.

— Агар қўл-оёқларингизни ечиб қўйсам, яна мени урасизми? — деб сўради хотин.

— Уриш ҳам гапми, ўлдираман, — деди маст-аласт ётган эр ўшқириб.

— Унда сени ўзим ўлдириб қўя қолай, — дея Насимахон эрининг боши устига келиб, уни бўға бошлади. Аммо кучи етмади чоғи, ёстиқни олиб юзига қоплади. Қўл-оёғи сиқиб боғланган эр бунга қаршилик қила олмади. Аксинча, нафаси қайтиб типирчилай-типирчилай жон таслим қилди...

Бир оила шу тариқа вайрон бўлди. Эр ўлиб кетди, хотин ўн йилга қамалди, тўрт бола эса сарсон-саргардон, кўзларида ёш... Қўрғонтепа туманидаги Дардоқ қишлоғида бўлиб ўтган бу воқеа барчани ларзага солди. Хўш, бу оиланинг фожеасида ким айбдор? Ичкиликка муккасидан кетиб, хотинини уриб, дўппослашдан бошқасига ярамаган эрими ёки эрини бу йўлдан қайтаролмай жиноятга қўл урган аёл?! Аъзамжон Сулаймоновнинг ҳам ота-онаси ҳаёт, ака-укалари бор. Аммо улар бу оиланинг парчаланишига, иш охири қотилликка етиб боришига томошабин бўлиб туравеишган.

Насима Рўзибоева ҳам тўрт нафар фарзандининг отасини нега ўлдиришга бориб етди? Ахир, йигирма бир йиллик рўзғор, тўрт нафар болани топиш даврида улар ўртасида наҳотки заррача меҳр-муҳаббат уйғонмаган бўлса? Мана, энди у Жиноят Кодексининг 97-моддаси 1-қисми билан айбдор деб топилиб, озодликдан маҳрум қилинди. Қўрғонтепа туман суди жазо тайинлашда енгиллаштирувчи ҳолатларни инобатга олди.

Тўғри, бир қарашда Насиманинг тарафини олгинг, ахир, эр ёмон бўлса, нима қилсин бечора, дегинг келади. Лекин ҳар қандай одамни тарбиялаш мумкин эмасми?! Аёл киши буюк мураббий, деган экан машойиҳлардан бири. Аёл киши тадбиркор бўлса, қўлидаги игнаси ўқ-ёй мисол, деган гап ҳам бор. Қолаверса, сабр-бардош, ирода деган фазилатларни наҳотки ота-боболар, момолардан мерос қилиб олмасак? Демак, Насиманинг қотиллиги-ю, оиланинг вайрон бўлишида жаҳолат асосий сабаб бўлган. Сиз бунга нима дейсиз, азиз газетхон?!

Ўз мухбиримиз

ЎЛИМ ОЛДИДАГИ ХАТ

Ajib dunyo

Ҳовлида занжирбанд ит ҳурди, бироқ ўғри бундан саросимага тушмади. Чунки эринибгина вовуллашидан итнинг хавф-хатар борлигига унчалик ишонқирамаётгани билиниб турарди. Одатда, ташқи сезги билан у бегона ҳидни пайқаб ҳурарди, лекин бу ҳид кўчадан келаётган бўлиши ҳам мумкин эдида... Ўғри фонарнинг ёруғини қоронғулик қоплаган девордаги гулқоғозлар ва столлар устига тўғрилаб, шоша-пиша хонадан хонага ўтарди. Хоналарнинг жойлашиши ёдида бўлса-да, эшикларнинг барвақт очиқ тургани унинг ҳаракатларини бироз чалкаштирди. Ўғри бурчакларни оҳиста кўриб чиқиб, худди у жойларда душман бекиниб ўтиргандек, лип этиб кабинетга кирди ва фурсатни бой бермай, дарҳол қулфларни очишга киришди. Ниҳоят, чол пул сақлаб юрадиган ёзув столи ўрта тортмасининг қулфи очила бошлади. Аммо шу пайт тўсатдан даҳлизда кимнингдир нафас олгани, бўғиқ йўтал ва қадам товуши эшитилди. Ўғри фонарни ўчириб, дераза пардаси ортига бекинди. Бир дақиқа ўтди, у хонада ёлғиз эмасди, кабинет электр чироғи нуридан ёришиб кетди ва кимдир шошмасдан стол олдидаги ором курсига бемалол ўтирди. Ўғри аста бошини чиқариб қаради. Чол ўтирганча катта дафтарга нимадир ёзар, тишсиз оғзида чапиллатиб ниманидир чайнарди.

«Уни ўлдираман», дея хаёлидан ўтказди ўғри. — Тонг ёришаётир. Шошилишим керак". У шундай ўйлар билан дераза пардаси ортидан оҳиста чиқиб, пичоғини чангаллаганича чол яқинлашди. Чол бошини кўтариб қаради, уни кўрди, лекин чўчиб тушмади, бақириб юбормади ҳам. Фақат ёзаётган қўли бироз титраб, тўхтаб қолди.

— Салом қария, — деди ўғри.

— Танидим, Егоров, танидим. Ўғирликка келдингми?

— Ўғирламоқчи эдим, лекин энг аввало сени ўлдиришимга тўғри келади. Қичқирма, барибир улгуролмайсан. Хизматчилар пастда ухлаяпти, қўнғироқнинг симини қирқиб қўйдим. Хуллас, умринг тугади.

— Тўғри айтасан, Егоров. Кўриб турибман, барибир мени ўлдирасан. Ўлдир! Пулларнинг жойи ҳарқалай эсингда бўлса керак, бир пайтлар меникида малай бўлиб ишлагансан... Мана калит. Тўхта, яхшиси уларни сенга ўзим олиб бера қолай.

Чол тортмадан Егоровга кичикроқ портфелни олиб берди. Ўғри миқ этмай портфелни қўлга олди. Унда анчагина пул бор эди.

— Егоров, — деди чол хотиржамлик билан, — мени ўлдиришдан сенга нима фойда? Ҳозирги замонда полиция жиноят изини тез топади.

— Буёғи билан ишинг бўлмасин. Ўлдирмасам, айтиб қўясан. Мен бугун кечқурун узоқдан келдим ва дарҳол бу ишга киришдим. Шунинг учун мендан ҳеч ким гумонсирамайди. Энди профессор, мени кечир, калимангни қайтар. Пул керак...

— Егоров, — дея гап бошлади профессор, — қўлимдаги китобни кўпдан бери ёзяпман. Илмий ишимни якунлаш арафасидаман. Бир неча сўзни ёзишим қолди, холос. Она учун бола қандай бўлса, бу ҳам мен учун шундай қадрли. Беш дақиқагина фурсат инъом эт, уни якунлай, кейин майли, ўлдиравер...

Профессор дафтарни ўзига яқинроқ тортди. У ўлимдан қутулиш учун яна бир дақиқа ўйлаб, йўл қидирди, бироқ иложсиз бошини чайқади. Бу ерда ўзи билан ўғридан бошқа ҳеч ким йўқ, пастда донг қотиб ухлаётган хизматкор аёл қўнғироқ овозидан уйғонмади. Дарвоқе, қўнғироқнинг симлари қирқилган-ку, чақирган билан фойдаси йўқ. Чол ҳаёт билан жим, осойишта ва қатъий алфозда видолашди, керакли жумлаларни тез ўйлаб, ярми ёзилган варақнинг тагига кўринадиган қилиб алоҳида ёзади: **«Муқаддас ердан нима истасанг истайвер, лекин гўёки ажойиб ривоятлар гўзални излаб лоақал афсоналари йўқолмади, илгаридан мавжуд дунёнинг анча нарсалари инсонларга лойиқдир, оламга етибди гўё овозинг, роҳат олармиш висол ўтидан, лекин дўстим, ишонч рамзи деса индамас».**

У ҳаяжонланиб қаламни ташлади, бироқ шу заҳоти уни яна қўлига олиб, қўшимча қилди: **"Ҳар бир сўз боши билан олға интилиб, ҳақиқатга олиб боради".**

Бу пайтда Егоров унинг елкаси оша аниқ ва катта-катта ҳарфлар билан битилган ёзувга қараб турарди. Ўғри ҳеч нарса тушунмади ва бунинг нималигини ўйламасди ҳам. Чол ўрнидан қўзғалди. Ўғри энтиккан қўйи чол кўксига пичоқ санчди. Яраланган юрак уришдан тўхтади. Чол ўзининг кичкина, совуқ қўли билан Егоровнинг қўлини ушлаганча юмшоқ гиламга йиқилди...

Терговчи марҳумнинг хонасидан уни кутаётган дўсти, газета ходими ёнига чиқди.

— Биласизми, — деди терговчи, — қотил аниқланди, лекин уни мен топганим йўқ. Менга буни марҳум профессор Ядринцев ўлимидан кейин айтди.

— Марҳум айтди?

— Ҳа, ажабланарли, лекин ҳақиқатдан ҳам, шундай, мана қаранг. Дафтардаги охирги бир неча қаторга эътибор қилинг. Сиёҳи янги, бу кечаси ёзилган, олдин эмас. Бир қарашда, бемаъни, маъносиз гаплар ёзилганга ўхшайди. Лекин бунисига эътибор қилинг: **"ҳар бир сўз боши билан олға интилиб, ҳақиқатга олиб боради".** Тушунарлими? Гарчи вақтим зиқ бўлсада, сизга тушунтираман. Сўзнинг боши нима бўлиши мумкин? Бу сўзларнинг биринчи ҳарфлари. Ҳамма бош ҳарфларни тартиб билан ўқиб чиқсангиз, қуйидагиларни билиб оласиз: "Мени илгариги малайим Данило Егоров ўлдирди".

Журналист таажжубдан кулиб юборди.

— Сизга кулгили туюлиши мумкин, — деди терговчи, — бироқ марҳум буни ёзаётганида кулмаган, ўзини йўқотмаган бўлса керак. Тан олиш керак, марҳум буларни, шубҳасиз, ўлимга тайёрланаётиб ёзган ва ҳатто қотили ёзувни ўқиганда ҳам, нима ёзилганига тушунмаслигини аниқ билган. Чунки кучли ҳаяжонда кўк дафтардан гумонсирашни у хаёлига ҳам келтирмаган. Ҳатто терговчи бўла туриб мен ҳам бу ёзув қандай маъно беришини ўн минутча ўйладим.

— Ҳа, профессор ўзини йўқотмаган.

— Қойил. Кечгача биз Егоровни қидириб топамиз.

Рус тилидан Хусан ТУРСУНОВ таржимаси

КЕЛИНГ, КУЛИШАЙЛИК

Тўйдан сўнг бир-икки ой ўтгач, келин куёвга деди:

— Азизим, биз яқинда уч киши бўламиз.

— Ия, фарзанд кўрамизми?.. Дарров-а?

— Йўқ, кейинги ҳафтада ойим келаркан.

* * *

Хизмат сафарига кетган эр қайтавермагач, хавотирланган хотини унга телефон қилиб, кечикиш сабабларини сўрабди.

— Мен эркин қушман, тушундингми? — дебди эр унга жавобан. — Қачон хоҳласам ўшанда қайтаман.

Орадан бир неча кун ўтгач, хотинини ҳам хизмат сафарига жўнатишибди. Қарангки, у ҳам уйига ўз вақтида қайтмабди. Тоқати тоқ бўлган эри телефон қилса, хотини унга дебди:

— Мен тутқундаги қушман, тушундингизми? Қачон қўйиб юборишса, ўшанда бораман!

ФАРҲОДНИНГ ҲУШЁРЛИГИ

Ibrat

"2001 йил 27 сентябр куни эрталаб отам билан Дардоқ қишлоғидаги мол бозорига молимизни сотиш учун келдик. Солижон аканинг укаси молимизга харидор бўлган эди, молни унга сотдик. Шу вақтда бозорга Солижон ака келди. Отам менга пул солиш учун машинамиздан тўрхалта олиб келишни айтди. Машинамизнинг олдига борсам, судланувчи А. Раҳмонкулов "39-00" белгили, оқ "Нексия" машинасининг орқадаги юкхонасини очиб, у ерда бўлган тўрхалтани олиб, кейин ёпиб қўйиб, энгашиб ўтиб, "Тико"да ўтирган Т.Ризақуловга узатди ва ўзи ҳам машинага ўтириб жўнаб кетди. Мен нимагадир улардан шубҳаландим-да, машинанинг рақамини ёзиб қўйдим.

Кейин Солижон аканинг олдига бориб, рўй берган воқеани айтиб бердим. У билан бирга ўша машинани ахтариб Ойим қишлоғи томонга бордик. Лекин топа олмадик. Шундан сўнг милиция ходимлари билан бирга Андижонга бориб, мен рақамини ёзиб олган машинани судланувчи Ҳ. Юнусов бошқаришини билиб, уни излаб топдик..."

Бу — Қўрғонтепа туманидаги 21-мактабнинг 10-синф ўқувчиси Фарҳод Турсунбоевнинг судда берган кўрсатмаси. Шуни айтиш керакки, унинг ҳушёрлиги, сезгирлигига, фуқаролик бурчига садоқати туфайли бир жиноят осонгина очилди. Кейин маълум бўлишича, судланувчилар Т. Ризоқулов, А. Раҳмонқулов ва Ҳ. Юнусов жиноий тил бириктириб, С. Имонжоновга тегишли "Нексия" автомашинасининг эшигини мих билан очиб, машина ичидан пакетга солинган 950 минг сўм пулни ўғирлаб кетишган ва ўз манфаатлари йўлида ишлатиб юборишган. Улар Жиноят Кодексининг 169-моддаси, 3-қисми «а» ва «в» бандлари билан айбли деб топилиб, турли муддатларга озодликдан маҳрум этилди.

Жиноят ишлари бўйича Қўрғонтепа туман судининг раиси Олимжон Маматқулов бу ишни кўриб чиқар экан, Фарҳод Турсунбековнинг ҳушёрлиги, қўрқмаслиги ва жасоратига алоҳида эътибор бериб, унга хусусий ажрим чиқарди. Унга кўра, туман ҳокимлиги ҳузуридаги вояга етмаганлар билан ишлаш комиссияси, халқ таълими бўлими, ички ишлар бўлимига Фарҳод Турсунбековни рағбатлантириш ва унинг ижобий фазилатларини мактаб ўқувчилари ўртасида кенг тарғиб қилиш тавсия этилди.

Илҳомжон ЭГАМНАЗАРОВ, "Инсон ва қонун" мухбири

1996 йилнинг январидан нашр этилади
ИНСОН ва ҚОНУН
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

МУАССИС: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

1998 йил 2 июлда Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00141-рақам билан рўйхатга олинган

Бош муҳаррир: Шодиқул ҲАМРОЕВ

ЖАМОАТЧИЛИК КЕНГАШИ:
Бўритош МУСТАФОЕВ
Пўлат САМАТОВ
Хуршид СОДИҚОВ
Эркин ҚУДРАТОВ
Аслиддин БОЛИЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Шуҳрат ФАЙЗИЕВ
Ғафур АБДУМАЖИДОВ
Ислом ҲАМРО
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Холли НОРБОЙ
Нормейли НОРПЎЛАТОВ

Индекс: 646882
«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририяти компьютер базасида терилди ва саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмида, офсет усулида «Шарқ» нашриёт матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй.
Буюртма Г-721. Тиражи — 10.000.
Босишга топшириш вақти - 21.00
Топширилди - 22.30

Навбатчи: Бобомурод РАЙИМОВ
Саҳифаловчи: Жаъфар ЖАББОРОВ
Компьютер операторлари: Мадина АБДУЛЛАЕВА, Дилноза ШОКИРОВА

МАНЗИЛИМИЗ:
700047, Тошкент шаҳри, Сайилгоҳ кўчаси-5.
Тел: 132-14-18 (умумий бўлим), 133-70-65, 133-84-50

Таҳририятга юборилган қўлёзмалар эгаларига қайтарилмайди ва уларга ёзма жавоб берилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқ қилиши мумкин. Факт ва далиллар тўғрилиги учун масъулият муаллифлар зиммасидадир.